

Leo Trotskij

Resultat och framtidsutsikter

Översättning (från engelska): Kenth-Åke Andersson (1972)

Första upplagan 1972 (René Coeckelberghs Partisanförlag AB)

Publicerat med tillstånd av *Bokförlaget Röda Rummet*

INNEHÅLL

Förord till 1919 års nyutgåva (publ. i Moskva)	1
Resultat och framtidsutsikter	5
Kapitel I. Säregenheter i den ryska utvecklingen	5
Kapitel II. Städerna och kapitalet	10
Kapitel III. 1789 - 1848 - 1905	13
Kapitel IV. Revolutionen och proletariatet	19
Kapitel V. Proletariatet vid makten och bönderna	23
Kapitel VI. Den proletära regimen	26
Kapitel VII. Socialismens förutsättningar	30
Kapitel VIII. En arbetarregering i Ryssland och socialismen	40
Kapitel IX. Europa och revolutionen	44
Appendix: Kampen för makt	49

Förord till 1919 års nytgåva (publ. i Moskva)

Den ryska revolutionens karaktär var den grundläggande fråga, kring vilken de olika ideologiska tendenserna och politiska organisationerna i den ryska revolutionära rörelsen grupperade sig. Till och med inom den socialdemokratiska rörelsen skapade denna fråga allvarlig oenighet från det ögonblick händelserna gav den praktisk betydelse. Från och med 1904 fick dessa skillnader formen av två grundläggande tendenser: mensjevism och bolsjevism. Den mensjevikiska ståndpunkten var den att vår revolution skulle vara en *borgerlig* revolution, dvs. att dess naturliga konsekvens skulle vara att makten hamnade i bourgeoisins händer och att villkor skulle skapas för borgerlig parlamentarism. Bolsjevismen erkände visserligen att den kommande revolutionen oundvikligen måste ha en borgerlig karaktär, men förde samtidigt fram ståndpunkten att revolutionens uppgift var att upprätta en demokratisk republik genom arbetarnas och böndernas diktatur.

Mensjevikernas sociala analys var utomordentligt ytlig och i huvudsak kan den reduceras till rent historiska analogier – de bildade småborgarnas typiska metod. Varken det faktum att den ryska kapitalismens utveckling hade skapat extraordinära motsättningar i sina båda poler, och reducerat den borgerliga demokratins roll till en ren obetydlighet, eller de efterföljande händelsernas erfarenhet, avhöll mensjevikerna från att outröttligt leta efter den 'sanna', 'verkliga' demokratin som skulle ställa sig i 'nationens' spets och upprätta parlamentariska och såvitt möjligt demokratiska villkor för en kapitalistisk utveckling. Jämt och ständigt letade mensjevikerna efter tecken på en borgerligt-demokratisk utveckling, och då de inte kunde finna några, uppfann de dem själva. De överdrev betydelsen av varje 'demokratisk' deklARATION och demonstration, samtidigt som de nedvärderade proletarietets styrka och utsikterna för dess kamp. Så fanatiskt strävade de efter att finna denna ledande borgerliga demokrati för att säkra den ryska revolutionens 'legitima' borgerliga karaktär, vilken påstods krävas av historiens lagar, att de under själva revolutionen, när ingen ledande borgerlig demokrati stod att finna, åtog sig uppgiften att med mer eller mindre framgång, själva genomföra dess uppgifter.

En småborgerlig demokrati utan en socialistisk ideologi, utan ett marxistiskt klassmedvetande, kunde naturligtvis inte ha handlat annorlunda under den ryska revolutionens förhållanden än vad mensjevikerna gjorde i rollen som februari-revolutionens 'ledande' parti. Frånvaron av en verklig social bas för den borgerliga demokratin återverkade på mensjevikerna själva, ty de överlevde snart sig själva och under revolutionens åttonde månad sveptes de genom klasskampen åt sidan.

Bolsjevismen å andra sidan färgades inte på något sätt av någon tro på den revolutionära borgerliga demokratins kraft och styrka i Ryssland. Ända från första början erkände den arbetarklassens avgörande betydelse i den kommande revolutionen, men vad gäller revolutionens programbegränsade sig bolsjevikerna till en början till den mångmiljonhövdade bondeklassens intressen, förutan och emot vilkas intressen revolutionen inte kunde ha förts till sitt slut av proletarietet. Härav deras accepterande (till en början) av revolutionens *borgerligt-demokratiska* karaktär.

Vad gäller värderingen av revolutionens inre styrkor och dess framtidsutsikter, tillhörde författaren under denna period varken den ena eller den andra av de stora tendenserna i den ryska arbetarrörelsen. Den ståndpunkt han då intog kan skisseras som följer: Revolutionen, som i fråga om sina uppgifter börjar som en borgerlig revolution, kommer snart att framkalla mäktiga klasskonflikter och den kan endast vinna slutlig seger genom att makten överlämnas till den enda klass som kan stå i ledningen för de förtryckta massorna, nämligen proletarietet. När de väl kommit till makten, kommer arbetarna varken att vilja eller att kunna begränsa sig

till ett borgerligt-demokratiskt program. De kommer endast att kunna genomföra revolutionen om den ryska revolutionen förvandlats till det europeiska proletariats revolution. Revolutionens borgerligt-demokratiska program kommer, liksom dess nationella begränsningar, att överskridas och den ryska arbetarklassens politiska dominans kommer att utvecklas till en långvarig socialistisk diktatur. Men skulle Europa förbli oberört, kommer den borgerliga kontrarevolutionen inte att tolerera de arbetande massornas styre i Ryssland utan den kommer att kasta landet tillbaka i utvecklingen – långt bortom en demokratisk arbetar- och bonde-republik. När proletariatet därför väl en gång fått makten, kan det inte hålla sig inom den borgerliga demokratins ramar. Det måste antaga den *permanenta revolutionens* taktik, dvs. det måste förstöra barriärerna mellan socialdemokratins minimi- och maximiprogram, gå över till alltmer radikala reformer och söka ett direkt och omedelbart stöd i revolutionen i Västeuropa. Denna inställning utvecklas och analyseras i nedanstående verk som nu ges ut i en ny upplaga, och som ursprungligen skrevs 1904-06.

Samtidigt som författaren vidhöll den permanenta revolutionens ståndpunkter under en period av 15 år, misstog han sig likväl i fråga om den socialdemokratiska rörelsens stridande fraktioner. Eftersom båda utgick från den borgerliga revolutionens ståndpunkt, hyste författaren den åsikten att de skillnader som förefanns inte var tillräckligt djupa för att ursäktas en splittring. Samtidigt hoppades han att händelsernas fortsatta utveckling klart skulle visa den ryska borgerliga demokratins svaghet och obetydlighet å ena sidan och å den andra den objektiva omöjligheten för proletariatet att begränsa sig till ett demokratiskt program. Detta skulle, trodde han, undanröja grunden för fraktionella stridigheter.

Eftersom han stått utanför de båda fraktionerna under emigrationsepoken, insåg författaren inte till fullo den mycket viktiga omständigheten att i verkligheten, tillsammans med oenigheten mellan bolsjevikerna och mensjevikerna, grupperades orubbliga revolutionärer på den ena flygeln och på den andra element som blev alltmer opportunistiska och anpassningsbara. När revolutionen 1917 bröt ut utgjorde bolsjevikpartiet en starkt centraliserad organisation som förenade de bästa elementen bland de avancerade arbetarna och de revolutionära intellektuella, vilka – efter en inre strid – uppriktigt antog en taktik som siktade mot arbetarklassens socialistiska diktatur, i full harmoni med hela den internationella situationen och klassförhållandena inom Ryssland. Vad gäller mensjevikfraktionen hade den vid denna tid mognat tillräckligt för att, vilket jag redan påpekat, kunna åtaga sig den borgerliga demokratins plikter.

När denna bok just nu erbjuds läsekretsen i nytryck önskar författaren inte endast förklara de teoretiska principer som gjorde det möjligt för honom och hans kamrater, vilka under många år hade stått utanför bolsjevikpartiet, att sammanlänka sina öden med partiets i början av 1917 (en sådan personlig förklaring vore inte tillräckligt skäl för ett nytryck av boken), utan också påminna om den socialhistoriska analys av den ryska revolutionens drivkrafter, vars slutsatser blev att arbetarklassens politiska maktövertagande kunde och måste vara den ryska revolutionens uppgift; en slutsats som drogs långt innan den proletära diktaturen hade blivit ett fullbordat faktum. Det faktum att det nu är möjligt för oss att utan ändringar åter ge ut denna pamflett som skrevs 1906 och vars grundläggande drag drogs upp redan 1904, är ett tillräckligt bevis för att den marxistiska teorin inte står på samma sida som de mensjevikiska, substituten för borgerlig demokrati utan på det partis sida som verkligen genomför arbetarklassens diktatur.

En teorins slutgiltiga verifiering är erfarenheten. Ett ovedersägligt bevis för att vi korrekt har applicerat den marxistiska teorin ges av det faktum att de händelser vi nu genomlever, och till och med vårt sätt att genomleva dem, i sina grundläggande drag förutsågs för nära 15 år sedan.

Som appendix trycker vi om en artikel som publicerades i *Nasje Slovo* (utgiven i Paris) den 17 oktober 1915, och som bar rubriken 'Kampen för makt'. Denna artikel hade ett polemiskt syfte och var en kritik av det programmatiska 'brev' som adresserats till 'Kamrater i Ryssland' av mensjevnikernas ledare. I denna artikel drog vi slutsatsen att klassförhållandenas utveckling under de tio åren efter 1905 års revolution ytterligare hade underminerat mensjevnikernas hopp om en borgerlig demokrati, och att den ryska revolutionens öde följaktligen var ännu mer sammanknutet med frågan om proletariats diktatur ... Ställd inför den kamp som fördes under alla dessa år, måste man verkligen vara en tjockskalle för att kunna tala om oktoberrevolutionens 'adventurism'!

När man talar om mensjevnikernas attityd gentemot revolutionen, kan man inte undvika att nämna den mensjevnikiska degenerationen hos Kautsky, som i Martovs, Dans och Tseretellis 'teorier' nu finner uttryck för sitt eget teoretiska och politiska förfall. Efter oktober 1917, fick vi från Kautsky höra, att, trots att arbetarklassens erövring av den politiska makten skulle ses som det socialdemokratiska partiets historiska uppgift, hade det ryska kommunistpartiet likväl misslyckats att nå maktens tinnar genom den särskilda dörr och enligt den särskilda tidtabell som Kautsky hade utfärdat, och sålunda borde den sovjetiska republiken överlämnas i Kerenskijs, Tseretellis och Tjernovs händer för korrektion. Kautskys pedantisk-reaktionära kritik måste ha kommit desto mer oväntat för de kamrater som hade gått igenom den första ryska revolutionens period med ögonen öppna och som hade läst Kautskys artiklar från 1905-06. Vid den tiden hade Kautsky (förvisso inte utan Rosa Luxemburgs välgörande inflytande) till fullo förstått och erkänt att den ryska revolutionen inte kunde stanna vid en borgerligt-demokratisk republik utan oundvikligen måste leda till den proletära diktaturen, både på grund av den nivå som nåtts i klasskampen inom själva landet och på grund av kapitalismens hela internationella situation. Kautsky skrev då uppriktigt om en arbetarregering med en socialdemokratisk majoritet. Han tänkte inte ens på att göra klasskampens verkliga kurs beroende av den politiska demokratins växlande och ytliga kombinationer.

Vid den tiden förstod Kautsky att revolutionen för första gången skulle börja att väcka de många miljonerna bönder och stadens småbourgeoisier och detta inte med en gång utan gradvis, lager för lager, så att när kampen mellan proletariatet och den kapitalistiska bourgeoisin nådde sin klimax, skulle de breda bondemassorna fortfarande befinna sig på en primitiv nivå i sin politiska utveckling och ge sina röster till de mellanliggande politiska partierna som enbart återspeglade bondeklassens efterblivenhet och fördomar. Kautsky förstod då att proletariatet, som genom revolutionens logik drevs till maktens erövring, inte godtyckligt kunde skjuta upp denna handling i det oändliga, ty genom denna självförnekelse skulle den endast öppna vägen för kontrarevolutionens styrkor. Kautsky förstod då att efter att väl ha gripit den revolutionära makten, skulle proletariatet inte göra revolutionens öde beroende av de skiftande stämningarna hos de minst medvetna, ännu inte väckta massorna, i ett visst ögonblick, utan tvärtom skulle det förvandla den politiska makt som koncentrerats i dess händer till ett mäktigt instrument för att upplysa och organisera dessa efterblivna och okunniga bondemassor. Kautsky förstod att om man kallade den ryska revolutionen en borgerlig revolution och därigenom begränsade dess uppgifter skulle man bara visa att man inte förstått någonting av vad som hände i världen. Tillsammans med de ryska och polska revolutionära marxisterna erkände han helt korrekt att, om det ryska proletariatet grep makten före det europeiska proletariatet, då skulle det tvingas utnyttja situationen som härskande klass, inte till att snabbt ge upp sina positioner till förmån för bourgeoisin utan för att lämna ett kraftigt bistånd till den proletära revolutionen i Europa och i hela världen. Alla dessa världsomfattande perspektiv, som genomträngts av den marxistiska lärans anda, gjordes varken av Kautsky eller av oss beroende av hur och på vem bönderna skulle rösta vid den s.k. konstituerande församlingen i november och december 1917.

Nu, då de perspektiv som skisserades för 15 år sedan blivit en realitet, vägrar Kautsky att utfärda en födelseattest för den ryska revolutionen med motiveringen att dess nedkomst inte i laga ordning registrerats vid den borgerliga demokratins pastorsexpedition. Vilket märkligt faktum! Vilken otrolig förnedring av marxismen! Man kan utan att vara orättvis säga att den Andra Internationalens förfall fått ett ännu avskyvärdare uttryck i detta småborgerliga omdöme om den ryska revolutionen av en av dess största teoretiker än i röstningen för krigskrediterna den 4 augusti (1914).

Under decennier utvecklade och upprätthöll Kautsky den sociala revolutionens idé. Nu då den blivit verklighet, vänder sig Kautsky bort i förfäran. Han fylls av avsky mot den ryska sovjetmakten och intar en fientlig attityd gentemot det tyska kommunistiska proletariats mäktiga rörelse. Kautsky liknar en ynkelig skollärare, som under många år har upprepat en beskrivning av våren för sina elever inom en dammig skolsals fyra väggar, och sedan, vid sitt livs solnedgång, kommer ut i den friska luften och inte känner igen våren, blir arg (i den mån det är möjligt för denne skollärare att känna vrede) och försöker bevisa att våren när allt kommer omkring inte är vår utan naturens oordning, ty den sker mot naturhistoriens lagar. Det är väl att arbetarna inte litar ens på den mest auktoritativa pedant, utan i stället lyssnar till vårens röst!

Vi, Marx' lärjungar, vidhåller tillsammans med de tyska arbetarna vår uppfattning att revolutionens vår har kommit i enlighet med den sociala naturens lagar och samtidigt i enlighet med den marxistiska teorins lagar, ty marxismen är inte skollärens pepinnar som reser sig över historien, utan en social analys av den historiska processens vägar och medel. Jag har lämnat de två texterna – den från 1906 och den från 1915 – utan ändringar. Ursprungligen avsåg jag att förse texten med noter som skulle föra den fram till dagens datum. Men då jag läste igenom texten tvingades jag överge denna tanke. Om jag önskade gå in i detaljer, skulle jag tvingas fördubbla bokens storlek, vilket jag inte hinner för närvarande – och dessutom vore en sådan 'tvåvåningsbok' knappast njutbar för läsaren. Och än viktigare: jag anser att idéernas gång i sin allmänna förgrening mycket väl närmar sig vår tids förhållanden och den läsare som tar sig mödan att mer ingående bekanta sig med texten i denna bok kommer utan svårighet att kunna komplettera den framställning som ges med nödvändiga fakta från den nuvarande revolutionens erfarenhet.

Kreml, 12 mars 1919

L. Trotskij

Resultat och framtidsutsikter

Revolutionen i Ryssland kom oväntat för alla utom för socialdemokraterna. Marxismen förutsade för länge sedan oundvikligheten i den ryska revolutionen, vilken måste bryta ut som en konsekvens av konflikten mellan den kapitalistiska utvecklingen och den mumifierade absolutismens krafter. Marxismen beräknade på förhand den kommande revolutionens sociala karaktär. Genom att kalla den en borgerlig revolution, pekade marxismen på att revolutionens *omedelbara objektiva* uppgifter bestod i att skapa 'normala förhållanden för det borgerliga samhällets utveckling i dess helhet'.

Marxismen visade sig ha rätt, och detta tarvar nu varken diskussion eller bevis. Marxisterna konfronteras nu med en uppgift av helt annat slag: att upptäcka den framtida revolutionens 'möjligheter' genom en analys av dess inre mekanism. Det vore ett dumt misstag att helt enkelt identifiera vår revolution med 1789-93 eller 1848 års händelser. Historiska analogier, vilka ju livnär och föder liberalismen, kan inte ersätta den sociala analysen.

Den ryska revolutionen har en mycket säregen karaktär vilket beror på den säregna tendensen i hela vår sociala och historiska utveckling, och detta i sin tur öppnar helt nya historiska framtidsutsikter för oss.

Kapitel I. Säregenheter i den ryska utvecklingen

Om vi jämför den sociala utvecklingen i Ryssland med den i andra europeiska länder – vi måste då ställa samman det i de senare som är gemensam nämnare och som skiljer dem från Rysslands historia – kan vi säga att den ryska sociala utvecklingens främsta karakteristik är dess relativa primitivitet och långsamhet.

Vi skall här inte dröja vid de naturliga orsakerna till denna primitivitet, men själva faktum kvarstår otvivelaktigt: det ryska sociala livet har byggts upp på en fattigare och mer primitiv ekonomisk grund.

Marxismen lär oss att produktivkrafternas utveckling bestämmer den socialhistoriska processen. Bildandet av ekonomiska korporationer, klasser och stånd är endast möjligt när denna utveckling nått en viss nivå. Stånds- och klassdifferentieringen, vilken bestäms av arbetsfördelningens utveckling och skapandet av alltmer specialiserade sociala funktioner, förutsätter att den del av befolkningen som arbetar inom den direkta materiella produktionen skapar ett mervärde som överstiger denna befolknings egen konsumtion: det är endast genom att tillägna sig detta mervärde som icke-producerande klasser kan uppstå och ta form. Vidare är arbetsfördelningen bland de producerande klasserna själva endast möjlig vid en viss nivå av jordbrukets utveckling, vilken möjliggör en fördelning av jordbruksprodukter till den del av befolkningen som inte är sysselsatt inom jordbruket. Dessa fundamentala satsen för den sociala utvecklingen formulerades klart redan av Adam Smith.

Härav följer att, trots att Novgorodperioden i vår historia sammanfaller med början av den europeiska medeltiden, måste det låga tempot i den ekonomiska utvecklingen, orsakat av de naturhistoriska förhållandena (mindre fördelaktigt geografiskt läge, liten befolkning) försena uppkomsten av klasser och ge dem en mer primitiv karaktär.

Det är svårt att säga vilken form den ryska sociala utvecklingen skulle ha fått om landet hade förblivit isolerat och endast varit under inflytande av inre strömningar. Det räcker med att konstatera att detta inte blev fallet. Det ryska sociala livet, som byggts upp på en viss inre ekonomisk grund, har hela tiden varit under inflytande – ja t.o.m. under tryck – från sin yttre socialhistoriska miljö.

När den sociala och statsmässiga organisationen under sin tillblivelseprocess kolliderade med andra, närliggande organisationer, spelade de ekonomiska förhållandenas primitivitet i den ena och den jämförelsevis höga utvecklingen i de andra en avgörande roll i den följande processen.

Den ryska staten, som vuxit fram på en primitiv ekonomisk bas, kom i kontakt med och i konflikt med statsorganisationer som byggts på en högre och mer stabil grund. Två möjligheter förefanns då: antingen skulle den ryska staten duka under i kampen med dessa, såsom Den gyllene Horden dukade under i sin kamp mot Moskvastaten, eller också skulle den hinna upp dem genom att utveckla sina ekonomiska förhållanden och absorbera en stor del mer vitala krafter än den kunde ha gjort om den förblivit isolerad. Rysslands ekonomi var emellertid redan tillräckligt utvecklad för att förhindra det förra att hända. Staten bröts inte ned utan började växa under de ekonomiska krafternas oerhörda tryck.

Det viktiga var sålunda inte att Ryssland omgavs av fiender på alla sidor. Enbart detta räcker inte för att förklara ställningen. I själva verket skulle detta gälla vilket europeiskt land som helst, utom möjligen England. I sin ömsesidiga existenskamp var dessa stater beroende av mer eller mindre identiska ekonomiska baser och därför var deras statsorganisationer i sin utveckling inte underkastade så mäktigt *yttre* tryck.

Kampen mot Krim- och Nogaj-tartarerna framkallade de yttersta kraftansträngningar. Men dessa var naturligtvis inte större än de som uppbådades under Hundraårskriget mellan Frankrike och England. Det var inte tartarerna som tvingade det gamla Ryssland att införa skjutvapen och skapa Streltsis stående armé det var inte tartarerna som tvingade det att bilda riddarkavalleri och infanteristyrkor, utan det var trycket från Litauen, Polen och Sverige.

Som en konsekvens av detta tryck från Västeuropa, sög staten upp en överdrivet stor del av mervärdesprodukten, dvs. den levde på bekostnad av de nybildade privilegierade klasserna och fördröjde på så sätt deras redan långsamma utveckling. Men detta var inte allt, Staten slog ned på bondens 'nödvändiga produktion', berövade honom hans levebröd, tvingade honom att fly från den jord där han inte ens haft tid att slå ned sina bopålar – och fördröjde på så sätt befolkningens tillväxt och produktivkrafternas utveckling. Sålunda: eftersom staten sög åt sig en oproportionerligt stor del av *mervärdesprodukten*, fördröjde den redan långsamma differentieringen mellan stånden; eftersom den tog bort en viktig del av den *nödvändiga* produkten förstörde den till och med de primitiva produktionsbaser, som den var beroende av.

Men för att kunna existera, fungera och därför framför allt tillägna sig den del av den sociala produkten som var nödvändig, *måste staten ha en hierarkisk ståndorganisation*. Detta är orsaken till att den, samtidigt som den underminerade de ekonomiska grunderna för sin utveckling, sökte framtvunga en utveckling av dessa grunder genom regeringsåtgärder och – liksom varje annan stat – sökte utnyttja ståndsutvecklingen till sin egen fördel. Miljukov¹, den ryske kulturhistorikern, ser i detta en direkt kontrast till Västeuropas historia. Men det finns ingen sådan kontrast.

Medeltidens ståndsmonarkier, som övergick i byråkratisk absolutism utgjorde en statsform som förstärkte vissa bestämda sociala intressen och relationer. Men när denna statsform väl en gång hade tagit form, utvecklade den sina egna intressen (dynastin, hovet, byråkratin ...) som inte blott kom i konflikt med de lägre ståndens intressen, utan även med de högres. De härskande stånden, som utgjorde en socialt oundgänglig 'mellanvägg' mellan folkets massor och statsorganisationen, utövade påtryckningar på den senare och lät sina egna intressen bli innehållet i statens praktiska handlande. Samtidigt betraktade statsmakten, som en oberoende styrka, också de högre ståndens intressen ur sin egen synvinkel. Den satte hårt mot hårt och

¹ P. Miljukov, *Utkast till en rysk kulturhistoria*, St. Petersburg 1896 ff. – Ö. a.

sökte underordna dem under sig själv. Den verkliga historien om förhållandena mellan staten och stånden utvecklades längs en resultatant, vilken bestämdes av styrkeförhållandena.

En process som i sina grunddrag är identisk skedde i Ryssland.

Staten strävade efter att utnyttja de framväxande ekonomiska grupperna, att underordna dem under sina specialiserade finansiella och militära intressen. De dominerande ekonomiska grupperna sökte, efterhand som de växte fram, att utnyttja staten för att konsolidera sina fördelar i form av ståndsprivilegier. I detta spel mellan sociala krafter, gick resultatanten mycket mer till statsmaktens fördel än vad fallet var i Västeuropas historia. Utbytet av tjänster mellan statsmakten och de övriga sociala grupperna, på de arbetande massornas bekostnad – vilket finner sitt uttryck i fördelningen av rättigheter och skyldigheter, av bördor och privilegier – var mindre fördelaktigt för adeln och kyrkan i Ryssland än i Västeuropas medeltida ståndsmonarkier. Detta är tveklöst. Likväl vore det en enorm överdrift och tvärtemot allt sinne för proportioner, att hävda att medan stånden i Väst skapade staten, skapade statsmakten i Ryssland stånden i sitt eget intresse (såsom Miljukov påstår).

Stånd kan inte skapas genom en statshandling, genom en lag. Innan en eller annan social grupp med statsmaktens hjälp kan ta form som ett privilegierat stånd måste den ha utvecklats ekonomiskt med alla dess sociala fördelar. Stånd kan inte skapas efter en i förväg uppställd rangskala eller i enlighet med Hederslegionens bestämmelser. Statsmakten med alla sina resurser kan endast understödja den elementära ekonomiska process som frambringar högre ekonomiska formationer. Som tidigare nämnts konsumerade den ryska staten en jämförelsevis stor del av nationens tillgångar och fördröjde på så sätt den sociala kristalliseringssprocessen, men den behövde denna process för sina egna syften. Det är därför naturligt att staten under den mer differentierade västerländska miljöns inflytande och tryck, ett tryck som förmedlades genom den militära statsorganisationen, i sin tur sökte framtvunga en utveckling av en social differentiering på en primitiv ekonomisk grund. Vidare gjorde själva behovet av tvång, vilket berodde på de socialekonomiska formationernas svaghet, det naturligt att staten i sin roll som förmyndare skulle söka utnyttja sin överväldigande makt för att styra de högre klassernas utveckling efter eget behag. Men i sina försök att uppnå framgång i denna riktning, fann staten sig gäckad av sin egen svaghet och sin egen organisations primitiva karaktär, beroende på, som vi redan nämnt, den sociala strukturens primitivitet.

På så sätt drevs den ryska staten, som byggts upp på de ryska ekonomiska förhållandenas bas, fram av det vänliga – och än mer av det fientliga – trycket från närliggande statsorganisationer som vuxit fram på en högre ekonomisk bas. Från ett visst ögonblick – särskilt från slutet av 1600-talet – sökte staten med all makt att accelerera landets naturliga ekonomiska utveckling. Nya grenar av hantverk, maskiner, fabriker, storindustri, kapital, ympades så att säga artificiellt fast på den naturliga ekonomiska stammen. Kapitalismen tycktes vara statens utskott.

Ur detta perspektiv kan man säga att all rysk vetenskap är en artificiell produkt av regeringens ansträngningar, en artificiell ympning på den nationella okunnighetens naturliga stam.²

Det ryska tänkandet utvecklades, liksom den ryska ekonomin, under ett direkt tryck från det högre tänkandet och de mer utvecklade ekonomierna i Västerlandet. Eftersom relationerna med andra länder p.g.a. de ekonomiska förhållandenas natura-ekonomiska karaktär, dvs. utrikeshandelns låga utveckling, fick en övervägande statskaraktär, fann dessa länders

² Det räcker med att påminna om de karakteristiska dragen i de ursprungliga förhållandena mellan staten och skolan för att man skall inse att den senare var en minst lika 'artificiell' produkt av staten som fabriken. Statens utbildningsansträngningar illustrerar denna 'artificialitet'. Elever som skolkade kedjades fast. Hela skolan var fastkedjad. Studier var en form av tjänst. Elever fick löner etc. – L. T.

inflytande sitt uttryck i en frenetisk kamp för statens existens innan det ännu kunde uttrycka sig självt i direkt ekonomisk tävlan. Den västerländska ekonomin influerade den ryska ekonomin genom statens förmedling. För att kunna överleva mitt bland bättre rustade fientliga länder, tvingades Ryssland sätta upp fabriker, organisera sjönavigationsskolor, publicera läroböcker om befästningskonst etc. Men om den inre ekonomins allmänna kurs i detta enorma land inte hade gått i samma riktning, om de ekonomiska förhållandenas utveckling inte hade skapat krav på en allmän och tillämpad vetenskap, då hade statens alla ansträngningar varit förgäves. Den nationella ekonomin som naturligt utvecklades från natura-ekonomi till penning-varu-ekonomi, reagerade endast på de regeringsåtgärder som motsvarade dess utveckling och endast i denna utsträckning. Den ryska industrins historia, det ryska valutasystemets och statskreditens historia, är bästa tänkbara vittnesbörd om detta.

‘De flesta av industrigrenarna (metall, socker, petroleum, destillering, t.o.m. textilindustrin)’, skriver prof. Mendelejev, ‘uppstod under direkt inflytande från regeringens åtgärder, ibland t.o.m. med hjälp av stora regeringssubsidier, men särskilt på grund av att regeringen alltid medvetet förde en protektionspolitik. Under Alexanders regering, satte regeringen direkt upp denna politik på sitt banér ... De högre regeringscirkelarna, som till fullo accepterade protektions-principernas användning i Ryssland, visade sig vara mer framskridna än våra bildade klasser i deras helhet.’ (D. Mendelejev, *För en förståelse av Ryssland*, St. Petersburg 1906, s. 84.)

Industriprotektionismens lärde panegyriker glömmar tillägga att regeringens politik inte dikterades av omsorg om industrikrafternas utveckling, utan endast av skattemässiga och delvis militärtekniska hänsyn. Av detta skäl ställdes protektionspolitiken ofta mot, inte endast de grundläggande intressena i industrins utveckling, utan även de olika affärsmännens privata intressen. Sålunda förklarade bomullsägarna öppet att ‘de höga skatterna på bomull upprätthålls inte för att uppmuntra bomullsodling utan enbart för skattens egen skull’. Liksom när den ‘skapade’ stånden, fullföljde regeringen framförallt statens intressen även inom fabriksindustrin, där dess främsta omsorg gällde statsfinansernas behov. Men det råder ingen tvekan om att autokratin spelade en inte så liten roll för att transplantera fabriksystemet på den ryska jorden.

I det ögonblick det framväxande borgerliga samhället började känna ett behov av Västerlandets politiska institutioner, visade sig autokratin vara väpnad med de europeiska staternas materiella styrka. Den vilade på en centraliserad byråkratisk apparat som var helt oförmögen att upprätta nya relationer men som kunde utveckla en stor energi för att utöva ett systematiskt förtryck. Landets enorma avstånd hade övervunnits av telegraf, vilket skapar förtroende för administrationens handlande och ger en relativ enhetlighet och snabbhet i dess förfarande (i fråga om förtryck). Järnvägarna möjliggör för den att snabbt sända militära styrkor från ena ändan av landet till den andra. Europas förrevolutionära regeringar kände knappt till järnvägar och telegraf. Den armé som stod till absolutismens förfogande var kolossal – och även om den visade sig helt onyttig i det japanska krigets prövningar, var den likväl tillräckligt bra för en inre dominans. Inte blott Frankrikes regering före den stora revolutionen, utan även 1848 års regeringar, kände inte till någonting liknande den ryska armén av idag.

Genom att exploatera landet till det yttersta med den fiskala och militära apparatens medel, höjde regeringen sin årliga budget till den enorma siffran 2 miljarder rubel. Stödd på sin armé och sin budget, gjorde den autokratiska regeringen den europeiska fondbörsen till sin finansminister, och den ryske skattebetalaren blev sålunda en olycksalig bidragsgivare till denna europeiska fondbörs.

Sålunda mötte den ryska regeringen under 1880- och 1890-talen världen som en kolossal militär-byråkratisk och finansiell fondbörs-organisation med oövervinnerlig styrka.

Den absolutistiska monarkins finansiella och militära makt överväldigade och bländade inte blott den europeiska bourgeoisin utan även den ryska liberalismen, som förlorade all tro på möjligheten att övervinna absolutismen i en öppen styrkemätning. Absolutismens finansiella och militära styrka tycktes utesluta varje möjlighet till en rysk revolution.

Men i verkligheten visade det sig vara precis tvärtom.

Ju mer en regering centraliseras och ju mer oberoende den blir av samhället, desto snabbare blir den en autokratisk organisation som står över samhället. Ju större de finansiella och militära styrkorna i en sådan organisation är, desto längre och framgångsrikare kan den fortsätta att kämpa för sin existens. Den centraliserade staten med dess budget på 2 miljarder, dess skulder på 8 miljarder och dess armé av många miljoner män under vapen, skulle kunna fortsätta existera långt efter det att den upphört att tillfredsställa den sociala utvecklingens mest elementära krav – inte bara den inre administrationens behov utan även den militära säkerheten, för vars bevarande den ursprungligen bildades.

Ju längre ett sådant sakernas tillstånd fortsatte, dess större blev motsättningen mellan den ekonomiska och kulturella utvecklingens behov och regeringens politik, som hade utvecklat sin mäktiga 'miljardfaldiga' tröghet. Efter det att de 'stora lappverksreformernas' epok – som inte alls eliminerade' dessa motsättningar utan tvärtom visade fram dem i klart ljus – upphört, blev det allt svårare och psykologiskt allt mer omöjligt för regeringen att frivilligt slå in på parlamentarismens väg. Det enda sätt dessa motsättningar som situationen visade fram för hela samhället, kunde lösas på var genom en ackumulation av tillräcklig ånga inom absolutismens panna för att få den att explodera.

Sålunda uteslöt absolutismens administrativa, militära och finansiella makt, vilken gjorde att den kunde existera trots den sociala utvecklingen, inte revolutionens möjligheter som liberalerna trodde, utan tvärtom gjorde den att revolutionen blev den enda utvägen. Vidare garanterades denna revolution i förväg en alltmer radikal karaktär ju mer absolutismens enorma tyngd skapade en avgrund mellan den själv och nationen. Den ryska marxismen kan vara stolt över att ensam ha förklarat inriktningen på denna utveckling och förutsagt dess allmänna drag³, medan liberalerna livnärde sig på den mest utopiska 'praktiskhet' och levde på fantasmagoria och trodde på under.

Hela den föregående sociala utvecklingen gjorde revolutionen oundviklig. Men vilka var krafterna i denna revolution?

³ Inte ens en så reaktionär byråkrat som prof. Mendelejev kan de revolutionära 'narodnikerna' undgå att medge detta. Efter att ha talat om industrins utveckling, slår han fast: 'Socialisterna uppfattade någonting här och förstod det t.o.m. delvis, men gick sedan vilse, följde sin Latinism (0, rekommenderade bruket av våld, vädjade till mobbens brutala instinkter och strävade efter revolution och makt.' (*För en förståelse av Ryssland*, s. 120.)

Kapitel II. Städerna och kapitalet

Det urbana Ryssland är en produkt av den moderna historien, eller mera exakt, av de senaste decenniernas historia. I slutet av Peter I:s regeringstid, i början av 1700-talet, uppgick stadsbefolkningen till något mer än 328.000, dvs. omkring 3 % av landets totala befolkning. I slutet av samma århundrade, hade den ökat till 1.301.000, dvs. omkring 4,1 % av hela befolkningen. 1812 hade stadsbefolkningen ökat till 1.653.000, vilket motsvarade 4,4 % av befolkningen. I mitten av 1800-talet utgjorde den fortfarande inte mer än 3.482.000 – 7,8 % av folkmängden. Och slutligen uppgick stadsbefolkningen, enligt senaste folkräkningen (1897) till 16.289.000, dvs. omkring 13 % av den totala befolkningen.¹

Om vi betraktar staden som en socialekonomisk formation och inte enbart som en administrativ enhet, måste vi konstatera att ovanstående siffror inte ger en sann bild av stadens utveckling: den ryska statens historia ger talrika exempel då stadsprivilegier utfärdades eller drogs tillbaka av skäl som var långt ifrån vetenskapliga. Likväl visar dessa siffror klart vilken obetydlig roll städerna spelade i Ryssland före de stora reformerna, och deras feberaktigt snabba tillväxt under det senaste decenniet. Enligt Michajlovskijs beräkningar var stadsbefolkningens tillväxt mellan 1885 och 1887 ungefär 33,8 %, dvs. mer än dubbelt så hög som befolkningsökningen i Ryssland som helhet (15, 25 %) och nära tre gånger lantbefolkningens tillväxt (12,7 %). Om vi till detta lägger industricentra i byarna på landet, framstår stadsbefolkningens (i betydelsen 'icke-jordbruksarbetande') tillväxt ännu klarare.

Men de moderna ryska städerna skiljer sig från sina föregångare inte bara ifråga om storlek utan även vad gäller social typ: de är centra för det kommersiella och industriella livet. Majoriteten av våra gamla städer spelade knappast någon ekonomisk roll; de var militära och administrativa centra eller befästningar, deras innevånare var på ett eller annat sätt anställda inom statstjänsten och levde på statsbudgetens bekostnad, och i allmänhet var staden ett administrativt, militärt och skattmässigt centrum.

När en icke-statsanställd befolkning, för att få skydd mot fiender, bosatte sig inom stadens murar eller i dess omgivning, hindrade detta inte på något sätt att de fortsatte med sina forna jordbruksnäringar. T.o.m. Moskva, den största staden i det gamla Ryssland, var enligt M. Miljukov, helt enkelt 'en kunglig herrgård, där en avsevärd del av befolkningen på det ena eller andra sättet var beroende av hovet, antingen som medlemmar av sviten, som väktare eller som tjänare. Av 16.000 hushåll, enligt folkräkningen 1701, var inte mer än 7.000, dvs. 44 % nybyggare och hantverkare, och t.o.m. dessa levde i stadens utkanter och arbetade för palatset. De återstående 9.000 tillhörde kyrkan (1.500) och det härskande ståendet.' De ryska städerna spelade sålunda – liksom de asiatiska despotiernas städer och i motsats till europeiska medeltida hantverks- och handelstäder – endast rollen som *konsumenter*. Under samma period upprättade de västerländska städerna mer eller mindre framgångsrikt principen att hantverkare inte hade rätt att leva i byarna, men de ryska städerna strävade aldrig efter sådana mål. Var fanns då manufakturindustrin och hantverken? På landet, sammanknutet med jordbruket.

Den låga ekonomiska nivån, och statens intensiva härjningar, tillät inte någon ackumulation av förmögenheter eller en samhällelig arbetsfördelning. Den kortare sommaren i jämförelse med Västerlandets tvingade fram en längre vintervila. På grund av dessa faktorer skildes manufakturindustrin aldrig från jordbruket och koncentrerades inte i städerna, utan stannade

¹ Dessa siffror har tagits från Miljukovs 'Essäer'. Stadsbefolkningen i *hela* Ryssland, inklusive Sibirien och Finland, uppgavs i 1897 års folkräkning till 17.122.000 eller 13,5 % av folkmängden. (Mendelevjev, *För en förståelse av Ryssland*, St. Petersburg 1906, 2 vol., tabell på s. 90.)

kvar på landsbygden som ett biyrke till jordbruket. När den kapitalistiska industrin under 1800-talets senare hälft, började utvecklas i en vid skala, stötte den inte samman med några stadshantverkare utan huvudsakligen endast med byhantverk. 'På den 1 1/2 miljon fabriksarbetare som det finns i Ryssland', skriver M. Miljukov, 'är det inte mindre än fyra miljoner bönder som är engagerade i manufakturarbete i hemmen i sina egna byar, och som fortsätter att utföra detta arbete samtidigt med sitt jordbruksvärv. Det är av denna klass som ... de europeiska fabrikerna byggdes, men som inte på minsta sätt deltog ... i skapandet av Rysslands fabriker.'

Naturligtvis skapade befolkningens fortsatta tillväxt och ökade produktivitet en bas för en samhällelig arbetsfördelning. Detta gällde naturligtvis också stadshantverken. Men som ett resultat av de utvecklade ländernas ekonomiska tryck, bemäktigade sig storindustrin denna bas, så att stadshantverken aldrig fick tid att utvecklas.

De fyra miljonerna byhantverkare utgjorde just det element som i Europa bildade stadsbefolkningens kärna, gick in i gillena som mästare eller gesäller och följaktligen fann sig mer och mer övergivna utanför gillena. Det var just hantverksskassen som utgjorde massan av befolkningen i de mest revolutionära kvarteren i Paris under den Stora Revolutionen. Enbart detta faktum – stadshantverkets obetydlighet – har enorma konsekvenser för vår revolution.²

Den moderna stadens främsta ekonomiska särdrag består i det faktum att den bearbetar råmaterial som kommer från landsbygden. Av denna anledning är transporten av avgörande betydelse. Endast järnvägens införande kunde vidga källorna för tillförsel i en sådan grad att det var möjligt att koncentrera stora mängder människor. Behovet av att koncentrera befolkningen berodde på storindustrins tillväxt. Kärnan av befolkningen i en modern stad, åtminstone i en stad med någon ekonomisk och politisk betydelse, är en skarpt differentierad klass av lönearbetare. Det var denna klass, så gott som helt okänd under den Stora Franska Revolutionen, som var förutbestämd att spela en avgörande roll i vår revolution.

Fabrikssystemet ställer inte bara proletariatet i främsta ledet utan underminerar också själva grunden för den borgerliga demokratin. I tidigare revolutioner fick denna senare sitt stöd från stadens småbourgeoisi: hantverkarna, de små butiksägarna etc.

Ett annat skäl till den oproportionerligt stora politiska roll som det ryska proletariatet spelar är det faktum att det ryska kapitalet till en avsevärd del är av utländskt ursprung. Detta faktum resulterade, enligt Kautsky, i en tillväxt i proletariatets antal, styrka och inflytande som inte stod i proportion till den borgerliga liberalismens utveckling.

Som vi sagt ovan, utvecklades kapitalismen i Ryssland inte ur hantverkssystemet. Den erövrade Ryssland med hela Europas ekonomiska kultur som murbräcka, och föste snabbt undan sin närmaste medtävlare, den hjälplöse byhantverkaren eller den ruinerade stadshantverkaren, och utnyttjade den halvsvältande bondeklassen som en reservoar för arbetskraft. Absolutismen bidrog på många sätt till att fjättra landet i kapitalismens bojar.

I första hand förvandlades den ryska bonden till en bidragsgivare till världens Fondbörs. Bristen på kapital inom landet och regeringens ständiga behov av pengar skapade en bas för utländska ockerlån. Alltifrån Katarina II:s regering till Wittes och Durnovos ministerier³, sökte bankirerna i Amsterdam, London, Berlin och Paris systematiskt att förvandla autokratin till en enorm Fondbörspekulant. En avsevärd del av de s.k. inre lånen, dvs. lån som realiserades genom inhemska kreditbanker, skilde sig inte på något sätt från utländska lån, ty

² I en tid då okritiska jämförelser mellan den ryska revolutionen och den franska revolutionen 1789 har blivit vardagsmat, påpekar Parvus mycket skarpsinnigt att detta faktum var orsaken till den ryska revolutionens säregna öde. – L. T.

³ Ministeriet Witte, där P. N. Durnovo var inrikesminister varade mellan okt. 1905 och maj 1906. – Ö. a.

de kom i verkligheten från utländska kapitalister. Genom att proletarisera och utarma bondeklassen via tunga skatter, förvandlade absolutismen den europeiska Fondbörsens miljoner till soldater och slagskepp, till fängelser och järnvägar. Den större delen av dessa utgifter var ur ekonomisk synvinkel absolut icke-produktiva. En enorm andel av nationalprodukten sändes utomlands i form av räntor, och berikade och förstärkte på så sätt Europas finansaristokrati. Den europeiska finansbourgeoisin, vars politiska inflytande i de parlamentariska länderna under de senaste tio åren har vuxit oavbrutet och tvingat handels- och industrikapitalisterna i bakgrunden, förvandlade visserligen den tsaristiska regeringen till sin vasall, men den kunde inte och den ville inte bli en beståndsdel av den borgerliga oppositionen inom Ryssland. Den leddes i sina sympatier och antipatier av de principer som formulerades av de holländska bankirerna Hoppe & Co. då de 1798 satte upp villkoren för ett lån till tsar Paulus: 'räntan måste betalas *oberoende av politiska omständigheter*'. Den europeiska Fondbörsen var t.o.m. direkt intresserad av att absolutismen upprätthölls, ty ingen annan regering kunde garantera en sådan ockerränta. Statslån var emellertid inte det enda medel som användes för att importera det europeiska kapitalet till Ryssland. Själva penningen, vars betalning absorberade en stor del av den ryska statsbudgeten, återvände till den ryska jorden i form av kommersiellt-industriellt kapital som attraherades av landets orörda naturrikedomar och särskilt av den oorganiserade arbetskraften, som ännu inte hade vant sig vid att göra motstånd. Den senare delen av vår industriella högkonjunktur 1893-99 var också en period av intensifierad införsel av europeiskt kapital. På så sätt var det kapitalet, vilket liksom tidigare i stort sett förblev europeiskt, och som visade sin politiska styrka i Frankrikes och Belgiens parlament, som mobiliserade Rysslands arbetarklass.

Genom att ekonomiskt förslava detta efterblivna land, grep det europeiska kapitalet via sina främsta produktionsgrenar och kommunikationsmedel över en hel serie av mellanliggande tekniska och ekonomiska stadier som det självt hade tvingats genomlöpa i sina ursprungsländer. Men ju färre hinder det mötte på sin väg mot *ekonomisk* dominans, desto obetydligare visade sig dess politiska roll vara.

Den europeiska bourgeoisin utvecklades ur medeltidens tredje stånd. Den höjde protestens fana emot den plundring och det våld som de två första stånden utövade samt talade i folkets intresse, det folk som det självt önskade exploatera. Medeltidens ståndsmonarkier var, i sin förvandling till en byråkratisk absolutism, beroende av stadsbefolkningens kamp mot kyrkans och adelns anspråk. Bourgeoisin utnyttjade detta för sin egen politiska upphöjelse. På så sätt utvecklades den byråkratiska absolutismen och den kapitalistiska klassen samtidigt och när de 1789 kom i konflikt, visade sig bourgeoisin ha hela nationen bakom sig.

Den ryska absolutismen utvecklades under de västerländska staternas direkta tryck. Den kopierade dess regeringsmetoder och administration mycket tidigare än de ekonomiska förhållandena här i landet tillät uppkomsten av en kapitalistisk bourgeoisin. Den förfogade redan över en enorm stående armé och en centraliserad, byråkratisk och skattemässig apparat, och hade satt sig i obotlig skuld till de europeiska bankirerna, vid en tid då de ryska städerna fortfarande spelade en helt obetydlig ekonomisk roll.

Kapitalet trängde med absolutismens direkta samarbete in från Västerlandet, och inom en kort period förvandlades ett antal gamla städer till handels- och industricentra, och snart skapades t.o.m. kommersiella och industriella städer på platser som tidigare varit absolut obebodda. Detta kapital visade sig ofta i form av stora personliga aktiebolag. Under de tio åren av industriell högkonjunktur 1893-1902, ökade det totala kapitalet med två miljarder rubler, medan det under epoken 1854-1892, endast hade ökat med 900 miljoner. Proletariatet fann sig omedelbart koncentrerat i enorma massor, medan det mellan dessa massor och autokratien stod en kapitalistisk bourgeoisin, mycket liten i antal, isolerad från folket, halvt utländsk, utan historiska traditioner, och endast inspirerad av sin profithunger.

Kapitel III. 1789 - 1848 - 1905

Historien upprepar sig inte. Hur mycket man än må jämföra den ryska revolutionen med den Stora Franska Revolutionen, kan den förra aldrig förvandlas till en upprepning av den senare. 1800-talet har inte passerat obemärkt.

Redan året 1848 skiljer sig enormt från 1789. I jämförelse med den Stora Revolutionen, överraskar de preussiska och österrikiska revolutionerna genom sitt obetydliga omfång. På ett sätt inträffade de för tidigt och på ett annat sätt för sent. Den jättelika styrkeansträngning som är nödvändig för att det borgerliga samhället skall kunna göra upp med det förflutnas herrar kan endast uppnås *antingen genom kraften hos en enhällig nation* som reser sig mot den feodala despotismen, eller genom *klasskampens* kraftiga utveckling inom den nation som söker befrielse. I det första fallet, som inträffade 1789-93, utlöstes den nationella energi, som komprimerats genom den gamla ordningens kraftiga motstånd, i kampen mot reaktionen. I det andra fallet, som hittills inte inträffat i historien, och som vi enbart ser som en möjlighet, alstras den energi som är nödvändig för att övervinna historiens mörka krafter inom den borgerliga nationen genom ett 'inbördes' klasskrig. Den starka inre friktionen, som absorberar en stor del av energin och som berövar bourgeoisin möjligheten att spela huvudrollen, tvingar dess antagonist, proletariatet, att ställa sig i täten, ger detta tio års erfarenhet på en månad, ställer det i händelsernas centrum och ger det maktens åtstramade tyglar. Denna klass, bestämd, tveklös, förlänar händelserna en våldsamt karaktär.

Revolutionen kan antingen utföras av en nation som kryper ihop likt ett lejon färdigt för språng, eller genom att en nation under kampens gång slutgiltigt delas för att frigöra den bästa delen för att fullborda de uppgifter som nationen som helhet inte kan utföra. Detta är historiens två motsatta poler, som i sin rena form naturligtvis endast är möjliga i en logisk motsatsställning.

En medelväg är här, som i många andra fall, det värsta som kan hända, och det var den medelvägen som beträddes 1848.

Under den franska historiens heroiska period såg vi en bourgeois, upplyst, aktiv, ännu omedveten om motsättningarna i sin egen ställning och som historien hade tilldelat ledarskapet i kampen för en ny ordning, inte endast gentemot Frankrikes utslitna institutioner utan även gentemot hela Europas reaktionära styrkor. Bourgeoisin betraktade sig följaktligen i alla sina fraktioner, som nationens ledare, kallade massorna till kamp, gav dem slagord och dikterade deras stridstaktik. Demokratien band samman nationen genom en politisk ideologi. Folket – stadens småbourgeois, bönder och arbetare – valde borgare som sina deputerade, och de instruktioner som utfärdades till dess deputerade av väljarna, skrevs på ett språk som visade en bourgeois medveten om sin messianska mission. Under själva revolutionen kastade den revolutionära kampens mäktiga tröghet – även om klassantagonismerna uppenbarades – konsekvent bort bourgeoisins mer konservativa element från den politiska vägen. Inget skikt kastades bort förrän det hade överfört sin energi till det skikt som var närmast bakom. Nationen som helhet fortsatte därför att kämpa för sina mål med skarpare och alltmer bestämda metoder. När bourgeoisins övre lager bröt sig loss från nationens kärna som nu deltog i rörelsen och formade en allians med Ludvig XVI, riktades nationens demokratiska krav *emot* denna bourgeois, och detta ledde till allmän rösträtt och till republiken som demokratins logiska, oundvikliga form.

Den Stora Franska Revolutionen var förvisso en nationell revolution. Och än mer: inom dessa nationella ramar fick bourgeoisins kamp för världsdominans, för makt och för en odelad seger sitt klassiska uttryck.

Jakobinism är nu en förebråelse på alla liberala, snusföruftiga personers läppar. Det borgerliga hatet mot revolutionen, dess hat mot massorna, dess hat mot historiens styrka och storhet som skapas på gatorna, koncentreras i ett enda skri av indignation och fruktan – *Jakobinism!* Vi, världskommunismens armé, har för länge sedan gjort upp den historiska räkningen med Jakobinismen. Hela den nuvarande internationella proletära rörelsen bildades och växte i styrka i kampen mot jakobinismens traditioner. Vi underkastade dess teorier kritik, vi visade fram dess historiska begränsningar, dess sociala motsägelser, dess utopism, vi avslöjade dess fraseologi, och bröt med dess traditioner, som under decennier hade betraktats som revolutionens heliga arv.

Men vi försvarar jakobinismen emot den blodfattiga, flegmatiska liberalismens angrepp, förtal och dumma klander. Bourgeoisin har skamligt förrått sin historiska ungdoms traditioner, och dess nuvarande legohjon vanäras sina förfäders gravar och strör ut sina ideals aska. Proletariatet har tagit bourgeoisins revolutionära, ärorika förflutna under sitt beskydd. Proletariatet har, hur radikalt det än i praktiken må ha brutit med bourgeoisins revolutionära traditioner, likväl bevarat dem, som de stora passionernas, heroismens och initiativets heliga arv och dess hjärta slår i takt med jakobinkonventets tal och handlingar.

Vad gav liberalismen dess tjusning om inte den Stora Franska Revolutionens traditioner? I vilken annan period reste sig den borgerliga demokratin till sådana höjder och nar tände den en så stor eld i folkets hjärtan som under den jakobinska, sansculottiska, terroristiska, robespierrianska demokratin 1793?

Vad mer än jakobinismen gjorde och gör det fortfarande möjligt för den franska borgerliga radikalismen av olika schatteringar att hålla folkets överväldigande majoritet och t.o.m. proletariatet under sitt inflytande i en tid då den borgerliga radikalismen i Tyskland och Österrike har avslutat sin korta historia med futtighetens och skammens handlingar?

Vad är det om inte jakobinismens tjusning, med dess abstrakta, politiska ideologi, dess kult för den Heliga Republiken, dess triumferande deklamationer, som t.o.m. nu livnär franska radikaler och radikalsocialister som Clemenceau, Millerand, Briand och Bourgeois, och alla dessa politiker som lika väl som de tjockskalliga junkrarna hos Vilhelm II Med Guds Nåde vet hur man försvarar det borgerliga samhällets främsta stöd? De väcker hopplös avund hos de borgerliga demokraterna i andra länder, och likväl öser de smädelse över sin egen politiska överlägsenhets källa – den heroiska jakobinismen.

T.o.m. efter det att många illusioner krossats, stannade jakobinismen kvar i folkets minne såsom tradition. Under lång tid talade proletariatet om sin framtid i det förflutnas termer. 1840, nära ett halvt århundrade efter 'Bergets' regering, åtta år före junidagarna 1848, besökte Heine några verkstäder i förstaden Saint-Marceau och observerade vad arbetarna, 'den sundaste sektionen bland de lägre klasserna', läste. 'Jag fann där', skrev han till en tysk tidning, 'många nya tal av den gamle Robespierre och vidare pamfletter av Marat som givits ut i enkronasupplagor, Cabets 'Revolutionens historia', Carmenens fördärvliga pamfletter, Buonarrotis verk, *Babeufs lära och konspiration*, alla produkter som dröp av blod ... Som en frukt av detta frö kommer', profeterar poeten, 'förr eller senare en republik att blomstra i Frankrike'.¹

¹ 'Lutetia', *Berichte über Politik, Kunst und Volksleben, Brief von 30 April 1840*. Ex.vis i: H. Heine, *Werke und Briefe*, Berlin 1962, Bd. 6, s. 268. – Ö. a.

Redan 1848 var bourgeoisin oförmögen att spela en jämförbar roll. Den ville inte och kunde inte utföra den revolutionära likvidationen av det sociala system som stod i dess väg mot makten. Vi vet nu varför det var så. Dess mål var – och vi är starkt medvetna om detta – att introducera i det gamla systemet de nödvändiga garantierna, inte för dess politiska dominans, utan endast för att dela makten med det förflutnas styrkor. Den förstod föga av den franska bourgeoisins erfarenhet, korrumpades genom dess svek och skrämdes av dess misslyckanden. Den inte bara misslyckades med att leda massorna i stormningen av den gamla ordningen, utan skyddade denna ordning med sina ryggar, samtidigt som den försökte hindra massorna som pressade den framåt.

Den franska bourgeoisin lyckades genomföra sin Stora Revolution. Dess medvetenhet var samhällets medvetenhet och ingenting kunde upprättas som institution utan att först ha passerat dess medvetenhet som mål, som ett problem för en politisk skapelse. Den tog ofta sin tillflykt till teatraliska poser för att dölja för sig själv begränsningarna i sin egen borgerliga värld – men den marscherade framåt.

Den tyska bourgeoisin däremot 'gjorde' ända från början inte revolution, utan avlägsnade sig istället från den. Dess medvetenhet stegrade sig inför de objektiva villkoren för dess egen dominans. Revolutionen kunde endast fullbordas mot dess vilja, inte genom den. Demokratiska institutioner representerade för den inte ett mål värt att kämpa för, utan endast ett hot mot dess existens.

1848 behövdes en klass som kunde ta ansvar för händelserna utan och trots bourgeoisin, en klass som inte endast skulle vara beredd att driva på bourgeoisin genom sitt tryck utan också att i det avgörande ögonblicket rensa vägen från dess politiska lik. Varken stadens småbourgeoisin eller bönderna kunde göra detta.

Stadens småbourgeoisin var inte bara fientligt inställd till gårdagen, utan även till morgonagen. Fortfarande insnärjd i medeltida förhållanden, men redan oförmögen att bekämpa den 'fria' industrin; fortfarande sättande sin prägel på städerna, men redan på reträtt undan mellan- och storbourgeoisin; försänkt i fördomar, bedövd av händelsernas skrän, exploaterad och exploaterande, sniken och hjälplös mot snikenheten, kunde den övergivna småbourgeoisin inte kontrollera dagens enorma händelser.

Bönderna hade i ännu högre grad berövats ett oberoende politiskt initiativ. Fastkedjade under sekler, slagna till marken av fattigdom, fyllda av vrede, förenande i sig alla den gamla och nya exploateringens trådar, utgjorde bönderna i ett visst ögonblick en rik källa till revolutionär styrka. Men oorganiserade, efterblivna, med en horisont som begränsades till deras respektive byar, likgiltiga för allting som hände i staden, kunde bönderna inte ha någon betydelse som en ledande kraft. Bönderna pacificerades med en gång då deras ryggar befriats från de feodala skyldigheternas bördor, och gav städerna, som kämpat för deras rättigheter, stum otacksamhet. De befriade bönderna blev 'ordningens' fanatiska förkämpar.

De intellektuella demokraterna saknade klassmakt. Den ena stunden följde denna grupp i sin äldre systems, den liberala bourgeoisins, kjolar som en slags politisk svans, den andra stunden övergav den liberala bourgeoisin i ett kritiskt ögonblick för att förevisa sin egen svaghet. De invecklade sig i olösliga motsättningar och släpade med sig denna förvirring överallt.

Proletariatet var för svagt, saknade organisation, erfarenhet och kunskap. Kapitalismen hade utvecklats tillräckligt för att framvinga avskaffandet av de gamla feodala förhållandena, men inte tillräckligt för att skapa en arbetarklass, de nya industriella förhållandenas produkt, som en avgörande politisk kraft. Antagonismen mellan proletariatet och bourgeoisin hade t.o.m. inom Tysklands nationella ramar, gått så långt att bourgeoisin inte fruktlöst kunde åta sig rollen som nationell ledare, men inte tillräckligt långt för att tillåta proletariatet att istället åta

sig den rollen. Det är sant att revolutionens inre friktioner förberedde proletariatet för ett politiskt oberoende, men för tillfället försvagade den energin och handlingsenheten, orsakade ett fruktlöst slöseri av krafter, och tvingade revolutionen att efter sina första framgångar stelbent avvakta tiden och sedan under reaktionens slag att retirera.

Österrike gav ett sällsynt klart och tragiskt exempel på denna ofullbordade och bristfälliga karaktär i de politiska relationerna under revolutionen.

Wiens proletariat utvecklade 1848 en otrolig heroism och en outtömlig energi. Om och om igen gick det i strid, endast framdrivet av en oklar klassinstinkt, utan ett klart begrepp om kampens mål och det trevade famlande efter det ena slagordet efter det andra. Proletariatets ledarskap övergick märkligt nog i *studenternas* händer, den enda aktiva *demokratiska grupp* som p.g.a. sin aktivitet hade ett stort inflytande över massorna och därigenom också på händelserna. Studenterna kunde utan tvekan kämpa modigt på barrikaderna och de fraterniserade sig på ett hedervärdigt sätt med arbetarna, men de var totalt oförmögna att leda den revolution framåt som i deras händer lagt 'gatans diktatur'.

Proletariatet var oorganiserat, saknade politisk erfarenhet och ett självständigt ledarskap, och följde studenterna. I varje kritiskt ögonblick erbjöd arbetarna 'gentlemännen som arbetade med sina huvuden' bistånd från 'de som arbetade med sina händer'. Studenterna kallade i ena ögonblicket arbetarna till kamp och i nästa ögonblick spärrade de vägen från förstäderna till centrum. Ibland utnyttjade de sin politiska auktoritet och med förlitan på den Akademiska Legionens vapen, förbjöd de arbetarna att föra fram sina egna självständiga krav. Detta var en klassiskt klar form av en välmenande revolutionär diktatur över proletariatet. Vad blev resultatet av dessa sociala relationer? Jo, detta: när arbetarna den 26 maj, efter studenternas kallelse, gick ut för att förhindra att studenterna (den Akademiska Legionen) avväpnades, när hela befolkningen täckte staden med barrikader, visade en märklig styrka och övertog hela staden, när hela österrike stödde det väpnade Wien, när monarkin befann sig på flykt och hade förlorat all betydelse, när de sista trupperna p.g.a. folkets påtryckningar hade lämnat staden, när österrikes regering avgick utan att utse en efterträdare, – då fanns det ingen politisk kraft som kunde ta rodret.

Den *liberala bourgeoisin* vägrade medvetet att ta makten som säkrats på ett så stråtrövaraktigt sätt. Den drömde i stället om att Kejsaren skulle återvända från sin tillflyktsort i Tyrolen.

Arbetarna var tillräckligt starka för att slå reaktionen, men inte tillräckligt organiserade och medvetna för att ta dess plats. En mäktig arbetarrörelse existerade, men den proletära klasskampen med bestämda politiska mål hade ännu inte utvecklats tillräckligt. Proletariatet var oförmöget att ta rodret och utföra denna stora historiska uppgift och de borgerliga demokraterna smög sig som vanligt undan i den stund de bäst behövdes.

Att tvinga dessa desertörer att uppfylla sina skyldigheter skulle från proletariatets sida ha krävt lika mycket energi och mognad som var nödvändig för att sätta upp en provisorisk arbetarregering.

En situation skapades sålunda, om vilken en samtida helt riktigt sade: 'En republik har i verkligheten upprättats i Wien, men tyvärr var det ingen som såg den.' Republiken som ingen såg lämnade snart scenen och dess plats togs över av Habsburgarna ... Ett tillfälle, som missats en gång, återvänder aldrig.

Från de ungerska och tyska revolutionernas erfarenheter drog Lassalle slutsatsen att från och med nu kunde revolutionerna endast få sitt stöd från proletariatets klasskamp. I ett brev till Marx den 24 oktober 1849, skriver Lassalle: 'Ungern har större chans än något annat land att bringa kampen till ett lyckligt slut. Bland annat av det skälet att partiet här inte var i ett tillstånd av splittring och skarp antagonism som fallet var i Västeuropa; därför att

revolutionen till stor del tagit formen av kamp för nationellt oberoende. Men likväl besegrades Ungern, och detta just som en konsekvens av det *nationella* partiets förräderi.’

‘Detta, och Tysklands historia under 1848-49’, fortsätter Lassalle, ‘har drivit mig till slutsatsen att ingen revolution i Europa kan lyckas såvida den inte från början förklaras vara rent socialistisk. Ingen kamp kan lyckas om de sociala frågorna endast träder in på scenen som en töcknig gestalt och ställer sig i bakgrunden, och om kampen förs under den nationella väckelsens eller den borgerliga republikanismens banér.’²

Vi skall inte dröja vid en kritik av dessa mycket bestämda slutsatser. Men det är utan tvekan riktigt att redan i mitten av 1800-talet kunde den politiska befrielsens problem inte lösas genom hela nationens enhälliga och samstämmiga påtryckningstaktik. Endast proletarietets självständiga taktik, som samlar styrka för kampen från sin ställning som klass – och endast från denna sin ställning som klass – kunde ha säkrat en seger för revolutionen.

Den ryska arbetarklassen 1906 liknar inte på något sätt Wiens arbetare 1848. Det bästa vittnesbördet om detta är uppblomstrandet över hela Ryssland av Arbetardeputerades sovjet. Dessa var inte planerade konspirativa organisationer med avsikt att få arbetarna att gripa makten i revoltens ögonblick. Nej, de var organ som skapades på ett medvetet sätt av massorna själva med avsikt att koordinera deras revolutionära kamp. Och dessa sovjet, som valts av massorna och som var ansvariga inför massorna, är otvivelaktigt demokratiska institutioner, som för en mycket bestämd klasspolitik i den revolutionära socialismens anda.

Den ryska revolutionens sociala säregenheter är särskilt tydliga i frågan om nationens beväpning. En milis, ett nationalgarde, har varit det första kravet och den första segern i varje revolution, både 1789 och 1848, i Paris, i Italiens alla stater, i Wien och Berlin. 1848 var nationalgardet, dvs. beväpningen av de egendomsägande och ‘bildade’ klasserna hela den borgerliga oppositionens krav, t.o.m. de mest moderata, och dess avsikt var inte endast att säkra de friheter som vunnits eller snarare, som ‘förlänats’ dem, emot ett upphävande uppifrån, utan också att skydda den borgerliga privata egendomen mot attacker från proletariet. Kravet på en milis var sålunda ett klart klasskrav från bourgeoisin. ‘Italienarna förstod mycket väl’, säger den engelske liberale historikern om Italiens enande, ‘att en beväpnad civil milis skulle omöjliggöra despotismens fortsatta existens. Dessutom var den en garanti för de egendomsägande klasserna emot en tänkbar anarki och alla former av oordning underifrån’.³

Och den härskande reaktionen som inte hade ett tillräckligt antal grupper i operationernas centrum för att handskas med ‘anarkin’, dvs. de revolutionära massorna, beväpnade bourgeoisin. Absolutismen lät först borgarna undertrycka och pacificera arbetarna och sedan avvärjande och pacificerade den borgarna.

I Ryssland fick kravet på en milis inget stöd från de borgerliga partierna. Liberalerna kan inte undgå att förstå den allvarliga betydelsen av beväpning; absolutismen har givit dem några läxor i detta avseende. Men de förstår också den absoluta omöjligheten av att skapa en milis i Ryssland som är skild från eller emot proletarietets intressen. De ryska arbetarna liknar inte arbetarna 1848 som fyllde sina fickor med stenar och beväpnade sig med hackor medan butiksägarna, studenterna och advokaterna hade kungliga musköter på sina skuldror och svärd vid sina sidor.

Att beväpna revolutionen i Ryssland innebär först och främst att ge vapen till arbetarna. Liberalerna som visste och fruktade detta, undvek därför att skapa en milis. De uppger t.o.m.

² Jfr. F. Lassalle, *Nachgelassene Briefe und Schriften*, 3. Band, ed. G. Mayer, Stuttgart – Berlin 1922, s. 14 – Ö. a.

³ Bohm King, *History of Italian Unity*, Ry. övers., Moskva 1901, vol. I., s. 220 – L. T.

sina positioner till absolutismen utan strid liksom den borgerliga Thiers uppgav Paris och Frankrike till Bismarck för att helt enkelt hindra att arbetarna beväpnades.

I det liberala-demokratiska manifestet, det symposium som kallas '*Den konstitutionella staten*' konstaterar herr Djivelegov helt korrekt då han diskuterar möjligheten av revolutioner, att 'Samhället måste vara berett att i det avgörande ögonblicket själv försvara sin konstitution'. Men eftersom den logiska slutsatsen av detta är kravet på att beväpna folket, finner den liberale filosofen det 'nödvändigt att tillägga' att 'det är inte alls nödvändigt att alla får vapen'⁴ för att undvika ett upphävande. Det är endast nödvändigt att samhället självt är berett att erbjuda motstånd – på vad sätt anges dock inte. Om någon slutsats alls kan dras av detta, är det den att i våra demokraters hjärtan är fruktan för det beväpnade proletariatet större än fruktan för autokratins krigsfolk.

Av detta skäl faller uppgiften att beväpna revolutionen med all sin tyngd på proletariatet. Den civila milisen, bourgeoisins klasskrav från 1848, är i Ryssland från början ett krav på beväpning av folket och framförallt av proletariatet. Den ryska revolutionens öde hänger på denna fråga.

⁴ *Den konstitutionella staten*, ett symposium, 1. upplagan, s. 49 – L. T.

Kapitel IV. Revolutionen och proletariatet

Revolutionen är en öppen styrkemätning mellan sociala krafter i en kamp om makten. Staten är inte ett mål i sig. Den är bara en maskin i de härskande sociala krafternas händer. Likt varje maskin har den en motor, en överförande och en verkställande mekanism. Statens drivkraft är klassintresset; dess motor är agitationen, pressen, kyrkan och skolan, propagandan, partierna, gatumöten, petitioner och revolter. Den överförande mekanismen är den juridiska organisationen av kast-, dynastiska, ståndsmässiga eller klassmässiga intressen, vilka framställs som Guds vilja (absolutismen) eller som nationens vilja (parlamentarismen). Den verkställande mekanismen slutligen är administrationen, med polisen, domstolarna, fängelserna och armén.

Staten är inget mål i sig, men den är ett förträffligt medel för att organisera, upplösa och reorganisera sociala relationer. Den kan vara en kraftig hävstång för revolutionen eller ett redskap för en organiserad stagnation, beroende på vilka händer som sköter den.

Varje politiskt parti värt namnet strävar efter att erövra den politiska makten och på så sätt utnyttja staten för de klassintressen som det representerar. Socialdemokraterna, som är proletariats parti, strävar naturligtvis efter arbetarklassens politiska dominans.

Proletariatet växer och blir starkare genom kapitalismens tillväxt. I denna betydelse är kapitalismens utveckling också proletariats väg mot diktaturen. Men dagen och tidpunkten när makten övergår i proletariats händer beror inte direkt på produktivkrafternas utvecklingsnivå utan på relationerna i klasskampen, på den internationella situationen och slutligen på ett antal subjektiva faktorer: arbetarnas traditioner, initiativförmåga och beredvillighet att kämpa.

Det är möjligt för arbetarna att komma till makten i ett ekonomiskt efterblivet land tidigare än i ett utvecklat land. 1871 tog arbetarna medvetet makten i sina händer i det småborgerliga Paris – förvisso bara för två månader, men i Storbritanniens och USA:s storkapitalistiska centra har arbetarna inte ens haft makten under en timme. Att hävda att proletariats diktatur på något sätt skulle vara automatiskt beroende av ett lands tekniska utveckling och resurser är en fördom hos den 'ekonomiska' materialismen, förenklad till en absurditet. Detta synsätt har ingenting gemensamt med marxismen.

Enligt vår åsikt, kommer den ryska revolutionen att skapa villkor, där makten kan övergå i arbetarnas händer – och i händelse av en seger för revolutionen måste detta ske – *innan* den borgerliga liberalismens politiker har fått någon möjlighet att visa fram hela sin regeringstalang.

I sin sammanfattning av 1848-49 års revolution och kontrarevolution skrev Marx i den amerikanska tidningen *The Tribune*: 'Tysklands arbetarklass är i sin sociala och politiska utveckling lika långt efter England och Frankrike som den tyska bourgeoisin befinner sig på efterkälken i förhållande till dessa länders bourgeoisier. Sådan herre, sådan hund. Utvecklingen av existensvillkoren för en talrik, stark, koncentrerad och intelligent proletär klass går hand i hand med utvecklingen för existensvillkoren för en talrik, välbärgad, koncentrerad och mäktig medelklass. Arbetarrörelsen är i sig aldrig självständig, den är aldrig av en exklusivt proletär karaktär förrän medelklassens olika fraktioner, och särskilt dess mest progressiva fraktion, stormanufakturerna, har erövat den politiska makten, och omvandlat staten i enlighet med

sina behov. Det är först då den oundvikliga konflikten mellan arbetsköparen och arbetaren blir uppenbar och inte längre kan uppskjutas ...'¹

Detta citat är måhända läsaren välbekant, ty det har utnyttjats avsevärt av bokstavstroga marxister under den senaste tiden. Det har framställts som ett ovedersägligt argument mot tanken på en arbetarregering i Ryssland. 'Sådan herre, sådan hund' Om den kapitalistiska bourgeoisin inte är stark nog för att ta makten, hävdar man, då är det ännu mer omöjligt att upprätta en arbetardemokrati, dvs. proletariats politiska dominans.

Marxismen är framför allt en metod för analys – men inte en analys av texter, utan av sociala förhållanden. Är det sant att den kapitalistiska liberalismens svaghet i Ryssland oundvikligen innebär arbetarrörelsens svaghet? Är det sant att det i Ryssland inte kan skapas en självständig arbetarrörelse förrän bourgeoisin har erövat makten? Det räcker med att ställa frågorna så för att man skall se vilken hopplös formalism som döljer sig bakom försöken att förvandla en av Marx' historiskt-relativistiska anmärkningar till ett över-historiskt axiom.

Under den industriella högkonjunktursperioden, hade fabriksindustrins utveckling i Ryssland en 'amerikansk' karaktär, men i sina verkliga dimensioner är den kapitalistiska industrin i Ryssland bara barnet jämfört med USA:s industri. Fem miljoner människor – 16,6 % av den ekonomiskt sysselsatta befolkningen – är verksamma inom manufakturindustrin i Ryssland. För USA är motsvarande siffror sex miljoner och 22,2 %. Dessa siffror säger oss relativt lite, men de blir desto värtaligare om vi påminner om att Rysslands befolkning är nära dubbelt så stor som USA:s. Men för att verkligen kunna värdera skillnaderna mellan den ryska och den amerikanska industrin bör man observera att 1900 tillverkade fabriker och de stora verkstäderna i USA varor till ett värde av 25 miljarder rubel, medan de ryska fabriker under samma period endast tillverkade varor till ett värde av 2,5 miljarder rubel.²

Det råder ingen tvekan om att det industriella proletariats antal, koncentration, kultur och politiska betydelse beror på utvecklingsnivån inom den kapitalistiska industrin. Men detta beroende är inte direkt. Mellan ett lands produktivkrafter och klassernas politiska styrka finns i ett givet ögonblick olika sociala och politiska faktorer av nationell och internationell karaktär, och dessa rubbar och ibland t.o.m. ändrar totalt de ekonomiska förhållandenas politiska uttryck. Trots det faktum att USA:s produktivkrafter är tio gånger så stora som Rysslands, är det ryska proletariats politiska roll, dess inflytande på sitt lands politik och dess möjligheter att påverka världspolitiken under den närmaste framtiden ojämförligt mycket större än vad fallet är för USA:s proletariat.

Kautsky påpekar i sin nyutkomna bok om det amerikanska proletariats, att det inte finns något direkt samband mellan proletariats och bourgeoisins politiska makt å ena sidan och den kapitalistiska utvecklingsnivån å den andra. 'Det existerar två stater', säger han, 'som är diametralt motsatta varandra. I den ena av dessa har utvecklingen skett regellöst, dvs. utan proportion till det kapitalistiska produktionsättets utvecklingsnivå, och endast ett av dessa element har utvecklats, medan det i det andra fallet är det andra elementet som överväger. I den ena staten – Amerika – är det kapitalistklassen, medan det i Ryssland är proletariatet. I inget annat land finns det en sådan grund som i Amerika för att tala om kapitalets diktatur, medan det militanta proletariatet ingenstades fått sådan betydelse som i Ryssland. Denna betydelse måste öka och den kommer att öka, ty detta land har först nyligen börjat ta del i den moderna klasskampen och först nu har den fått ett visst utrymme för sina arbågar.' Efter att ha påpekat att Tyskland i en viss utsträckning kan lära om sin framtid från Ryssland, fortsätter Kautsky: 'Det är förvisso anmärkningsvärt att det ryska proletariatet skulle visa oss framtiden,

¹ K. Marx, *Tyskland 1848-50*. Ry. övers. Alexejeva – uppl. 1905, ss. 8-9. – L. T. (Även i Engels-Marx: *Germany, Revolution and Counterrevolution*, Ed. by E. Marx. Intern. Publ. New York 1969, ss. 14-15. Ö. a.)

² D. Mendelejev, *För en förståelse av Ryssland*, 1906, s. 99 – L.T.

inte ifråga om kapitalets utvecklingsstyrka, utan i arbetarklassens förmåga till motstånd. Det faktum att detta Ryssland är det mest efterblivna av den kapitalistiska världens stora stater kan tyckas', observerar Kautsky, 'motsäga den materialistiska historieuppfattningen, enligt vilken den ekonomiska utvecklingen är den politiska utvecklingens bas. Men i själva verket', fortsätter han, 'motsäger detta endast den materialistiska historieuppfattningen såsom den beskrivits av våra opponenter och kritiker, som inte betraktar den som en *metod för undersökning* utan enbart som en färdig *stereotyp*.'³

Vi rekommenderar särskilt dessa rader till våra ryska marxister, som ersätter en självständig analys av sociala förhållanden med textcitat, som valts för att tjäna varje livets vändning. Inga komprometterar marxismen så mycket som dessa självutnämnda marxister.

Sålunda står Ryssland, enligt Kautsky, på en ekonomiskt låg nivå i sin kapitalistiska utveckling; politiskt har landet en obetydlig kapitalistisk bourgeoisie men ett mäktigt proletariat. Detta resulterar i det faktum att '*hela Rysslands intressekamp nu förs av landets enda nu existerande starka klass* – industriproletariatet. Av detta skäl har industriproletariatet en enorm politisk betydelse, och härav följer att kampen för Rysslands frigörelse från den absolutistiska mara som kväver landet, har förvandlats till en kamp mellan absolutismen och *industriproletariatet*, en kamp där bönderna kan ge ett starkt stöd men inte spela en ledande roll.'

Driver inte allt detta oss till slutsatsen att den ryska 'hunden' kommer att ta makten före sin 'herre'?

*

Det kan finnas två former av politisk optimism. Vi kan överdriva vår styrka och våra fördelar i en revolutionär situation och utföra uppgifter som inte rättfärdigas av de givna styrkerelationerna. Å andra sidan, kan vi optimistiskt sätta en gräns för våra revolutionära uppgifter – men vi kommer oundvikligen genom logiken i vår ställning att drivas bortom denna gräns.

Det är möjligt att begränsa vidden i alla revolutionens frågor genom att hävda att vår revolution är *borgerlig* i sina objektiva mål och därigenom i sina oundvikliga resultat, och vi måste då sluta ögonen för det faktum att den borgerliga revolutionens huvudroll kommer att innehas av proletariatet, som genom hela revolutionens kurs drivs mot makten.

Vi kan lugna oss själva med att inom den borgerliga revolutionens ramar kommer proletariatets politiska dominans endast att vara en flyktig episod, och vi glömmar då än en gång att proletariatet, när det väl har tagit makten i sina händer, inte kommer att ge upp denna utan ett desperat motstånd, inte förrän den slits ur deras händer genom väpnat våld.

Vi kan lugna oss själva med att Rysslands sociala förhållanden ännu inte är mogna för en socialistisk ekonomi, utan att ta i beaktande att proletariatet efter maktövertagandet, genom själva logiken i sin ställning, oundvikligen tvingas mot införandet av en förstatligad industri. Den allmänna sociologiska termen *borgerlig revolution* löser inte på något sätt de politiskt-taktiska problemen, motsättningarna och svårigheterna, som mekaniken i en given borgerlig revolution kastar fram.

Inom ramarna för den borgerliga revolutionen i slutet av 1700-talet, vars objektiva uppgift var att upprätta kapitalets dominans, var det möjligt att införa sansculotternas diktatur. Denna diktatur var inte bara en flyktig episod, den lämnade sitt intryck på hela det efterföljande seklet, och detta trots det faktum att den mycket snart krossades mot den borgerliga revolutionens inhägnade barriärer. I revolutionen i början av 1900-talet, vars direkta objektiva

³ K. Kautsky: *Amerikanska och ryska arbetare*, Ry. övers. St Petersburg 1906, ss. 4-5 – L. T.

uppgifter också är borgerliga, framträder som ett snart framtidsmål, proletariats oundvikliga, eller åtminstone möjliga, politiska dominans. Proletariatet kommer självt att se till att denna dominans inte bara blir en flyktig 'episod', som några realistiska småborgare hoppas. Men vi måste även nu fråga oss själva: är det oundvikligt att den proletära diktaturen måste krossas emot den borgerliga revolutionens barriärer, eller är det möjligt att det, under de givna *världshistoriska* förhållandena, skall öppna sig en möjlighet att bryta igenom dessa inhägnader? Här konfronteras vi med taktikfrågor: bör vi medvetet arbeta för en arbetarregering i proportion till att revolutionens utveckling för detta stadium allt närmare, eller måste vi för ögonblicket betrakta politisk makt som en olycka som den borgerliga revolutionen är redo att kasta på arbetarna, och som det vore bättre att de undvek att ta emot?

Borde vi om oss själva använda de ord som den 'realistiska' politikern Vollmar yttrade i avseende på kommunarderna 1871: 'Istället för att ta makten vore det bättre att de gick hem och sov ...'

Kapitel V. Proletariatet vid makten och bönderna

I händelse av en avgörande seger för revolutionen, kommer makten att hamna i händerna på den klass som spelar en ledande roll i kampen – med andra ord, i proletariatets händer. Låt oss genast säga att detta inte på något sätt utesluter att revolutionära representanter för icke-proletära sociala grupper träder in i regeringen. De kan och bör vara med i regeringen: en sund politik kommer att tvinga proletariatet att kalla inflytelserika ledare för stadens småbourgeois, de intellektuella och bönderna att dela makten. Hela frågan består i detta: *vem kommer att bestämma regeringspolitikens innehåll, vem kommer inom regeringen att bilda en solid majoritet?*

Det är en sak när representanter för demokratiska skikt hos folket träder in i en regering med en arbetarmajoritet, och en helt annan sak när representanter för proletariatet deltar i en avgjort borgerligt-demokratisk regering som mer eller mindre vördad gisslan.

Den liberala kapitalistiska bourgeoisins politik är i all sin vacklan, sina reträtter och sitt förräderi, helt bestämd. Proletariatets politik är ännu mer bestämd och avslutad. Men de intellektuella, på grund av sin socialt mellanliggande karaktär och sin politiska elasticitet; bönderna genom sin sociala uppsplätning, sin mellanställning och sin primitivitet; och stadens småbourgeois, som också den saknar karaktär, intar en mellanställning och har en total brist på politisk tradition – dessa tre sociala gruppers politik är ytterst obestämd, oformad, full av möjligheter och därigenom full av överraskningar.

Det räcker med att föreställa sig en revolutionär demokratisk regering utan representanter för proletariatet för att man omedelbart skall se meningslösheten i ett sådant begrepp. Socialdemokraternas vägran att delta i en revolutionär regering skulle omöjliggöra en sådan regering, och på så sätt vara likvärdig med ett förräderi mot revolutionen. Men proletariatets deltagande i en regering är också objektivt troligast och tillåtet endast då det är *dominerande och ledande*. Man kan naturligtvis beskriva en sådan regering som proletariatets och böndernas diktatur, proletariatets, böndernas och de intellektuellas diktatur, eller t.o.m. som en koalitionsregering mellan arbetarklassen och småbourgeoisin, men frågan kvarstår likafullt: vem skall ha hegemonin i själva regeringen, och därigenom landet? Och när vi talar om en arbetarregering svarar vi härigenom att hegemonin måste tillhöra arbetarklassen.

Nationalkonventet som var ett organ för den jakobinska diktaturen, bestod inte alls av enbart jakobiner. Och än mer – jakobinerna var t.o.m. i minoritet. Men sansculotternas inflytande utanför konventet, och behovet av en fast politik för att rädda landet, gav makten i jakobinernas händer. Medan konventet sålunda *formellt* var en nationell representation, bestående av jakobiner, girondister och en stor obestämd center känd som 'träsket', var den genom sitt *innehåll* jakobinernas diktatur.

När vi talar om en arbetarregering har vi i åtanke en regering där arbetarklassens representanter dominerar och leder. Proletariatet måste för att konsolidera sin makt vidga revolutionens bas. Många sektioner av arbetarmassorna, särskilt på landsbygden, kommer att dras in i revolutionen och bli politiskt organiserade först efter det att revolutionens avantgarde, stadsproletariatet, står vid maktens roder. Revolutionär agitation och organisation kommer sedan att utföras med hjälp av statens resurser. Själva den lagstiftande makten kommer att bli ett mäktigt instrument för att revolutionera massorna. Våra socialhistoriska förhållanden, som lägger hela den borgerliga revolutionens bördor på proletariatets rygg, kommer inte bara att skapa oerhörda svårigheter för arbetarregeringen, utan även ovärderliga fördelar – åtminstone under den första perioden av dess existens. Detta kommer att inverka på relationerna mellan proletariatet och bönderna.

I revolutionerna 1789-93 och 1848 övergick makten först från absolutismen till bourgeoisins moderata element, och det var den senare klassen som befriade bönderna (hur, är en annan fråga) innan den revolutionära demokratin fick eller ens förberedde sig på att få makten. De befriade bönderna tappade allt intresse för 'stadsfolkets' politiska tricks, dvs. för revolutionens fortsättning, och lade sig som en tung grundsten vid 'ordningens' fot, förrådde revolutionen till den caesaristiska eller *ancien-regime*-absolutistiska reaktionen.

Den ryska revolutionen kommer under en lång tid inte att tillåta upprättandet av någon slags borgerligt-konstitutionell ordning som skulle kunna lösa demokratin mest elementära problem. Alla de 'upplysta' ansträngningar som görs av reformbyråkrater som Witte eller Stolypin tillintetgörs genom deras egen existenskamp. Följaktligen är böndernas mest elementära revolutionära intressen – t.o.m. bondskapet i *helhet*, som *stånd* – sammanknutet med hela revolutionens öde, dvs. med proletariats öde.

Proletariatet vid makten kommer att framstå för bönderna som den klass som har befriat dem. Proletariatets dominans kommer inte bara att betyda demokratisk jämlikhet, fritt självstyre, att hela skattebördan överförs på de rika klasserna, att den stående armén ersätts med ett väpnat folk och att de påtvingna klerikala avgifterna avskaffas, utan även att alla de revolutionära förändringar (exproprieringar) i jordens ägandeförhållanden som bönderna genomför, erkänns. Proletariatet kommer att låta dessa förändringar vara utgångspunkten för fortsatta statliga åtgärder inom jordbruket.

Under sådana förhållanden kommer de ryska bönderna under den första och svåraste perioden i revolutionen att vara intresserade av att den proletära regimen (arbetardemokratin) upprätthålls i ännu högre grad än de franska bönderna var intresserade av att upprätthålla Napoleon Bonapartes militära regim, som med bajonetternas styrka garanterade okränkbarheten för de nya egendomsägarna. Och detta innebär att nationens representation, som samlats under proletariatets ledarskap och som har säkrat böndernas stöd, kommer att bli en demokratisk dräkt för proletariatets styre.

Men är det inte möjligt att bönderna kommer att tränga undan proletariatet och ta dess plats? Detta är omöjligt. All historisk erfarenhet talar emot detta antagande. Den historiska erfarenheten visar att bönderna är absolut oförmögna att spela en *självständig* politisk roll.¹

Kapitalismens historia är historien om landsbygdens underordnande under staden. De europeiska städernas industriella utveckling omöjliggjorde i sinom tid de feodala

¹ Motsägs detta och de följande argumenten av det faktum att det först skapades en Bondeförening och sedan en Arbetets grupp (Trudoviki) i Duman? Inte alls. Vad är Bondeföreningen? En förening som omfattar några element i den radikala demokratin, vilka söker efter massornas stöd, tillsammans med de mer medvetna elementen hos bönderna – uppenbarligen inte böndernas lägsta skikt – på en plattform för en demokratisk revolution och agrara reformer.

Vad gäller Bondeföreningens agrarprogram ('jämlikhet i bruket av jorden'), vilket är skälet till dess existens, måste följande observeras: ju vidare och djupare utvecklingen blir inom bonderörelsen, och ju förr den kommer till den punkt där konfiskering och distribution av land börjar, desto snarare kommer upplösningssprocessen att sätta in inom Bondeföreningen, som en konsekvens av tusentals motsättningar av klassmässiga, lokala, vardagliga och tekniska skäl. Dess medlemmar kommer att utöva sitt inflytande inom Bondekommittéerna, den agrara revolutionens organ inom byarna, men naturligtvis kommer Bondekommittéerna, som är ekonomisk-administrativa institutioner, inte att kunna avskaffa landsbygdens politiska beroende av staden, vilket är en av de grundläggande dragen i det moderna samhället.

Radikalismen och formlösheten hos 'Arbetets grupp' var uttryck för motsägelsefullheten i böndernas revolutionära aspirationer. Under de konstitutionella illusionernas period följde den slaviskt i Kadeternas (Konstitutionella Demokrater) fotspår. Vid tiden för dumans upplösning kom den naturligtvis under den socialdemokratiska gruppens ledning. Bristen på självständighet hos böndernas representanter kommer att visa sig med särskild tydlighet i den stund det blir nödvändigt att visa fast initiativ, dvs. då makten övergår i revolutionärernas händer. – L. T.

förhållandenas fortsatta existens inom jordbruket. Men landsbygden skapade aldrig själv en klass som kunde åta sig uppgiften att avskaffa feodalismen. Staden, som underordnade jordbruket under kapitalet, skapade en revolutionär styrka, som tog den politiska hegemonin över landsbygden och revolutionerade ägandeförhållandena. Allteftersom den fortsatta utvecklingen framskridit har landsbygden slutgiltigt ekonomiskt förslavats av kapitalet, och bönderna av de kapitalistiska partierna. Dessa partier har återväckt feodalismen inom den parlamentariska politiken och förvandlat bönderna till en domän för valfiske-expeditioner. Den moderna borgerliga staten driver genom skatternas och militarismens medel bonden i ockerkapitalets klor och genom statsprästernas, statsskolornas och baracklivets korrupktion blir han ett offer för ockrarnas politik.

Den ryska bourgeoisin kommer att ge upp sina revolutionära positioner till proletariatet. Den måste också överlämna den revolutionära hegemonin över bönderna. I en sådan situation där makten överförs till proletariatet, återstår inget annat för bönderna än att sluta upp bakom arbetardemokratins regering. Det kvittar t.o.m. om bönderna gör detta lika omedvetet som de tidigare slutit upp bakom den borgerliga regimen. Men medan varje borgerligt parti som kontrollerar böndernas röster, utnyttjar sin makt för att bedra och lura bönderna och sedan, i värsta fall, lämnar plats åt ett annat kapitalistiskt parti, kommer proletariatet, som stöder sig på bönderna, att nyttja all kraft för att höja landsbygdens kulturella nivå och utveckla böndernas politiska medvetenhet. Från vad vi sagt ovan är det klart hur vi betraktar tanken på 'proletariatets och böndernas diktatur'. Det är inte frågan om vi i princip betraktar denna som tillrådlig, om 'vi önskar eller inte önskar' en sådan form för politiskt samarbete. Vi tror helt enkelt att den är omöjlig att realisera – åtminstone i direkt betydelse. I själva verket förutsätter en sådan koalition antingen att ett av de existerande borgerliga partierna övar inflytande över bönderna eller att bönderna av sig själva kommer att skapa sig ett eget parti, men vi har försökt visa att båda alternativen är omöjliga.

Kapitel VI. Den proletära regimen

Proletariatet kan endast nå makt genom att stödja sig på ett nationellt uppsving och en nationell hänförelse. Proletariatet kommer att träda in i regeringen som nationens revolutionära representant, som den erkända nationella ledaren i kampen mot absolutism och feodalt barbari. Men genom att ta makten, kommer det att inleda en ny epok, en epok av revolutionär lagstiftning, av positiv politik, och i detta sammanhang kommer det inte att kunna vara säkert på att bibehålla rollen som det erkända språkröret för nationens vilja. Proletariatets första åtgärder, rensningen av den gamla regimen Augias-stall och utdrivningen av dess skadedjur, kommer att få hela nationens aktiva stöd, trots allt vad de liberala eunuckerna må säga om orubbligheten hos vissa fördomar bland folkets massor.

Den politiska rensningen kommer att kompletteras med en demokratisk omorganisering av alla sociala och statsmässiga relationer. Arbetarregeringen kommer genom direkta påtryckningar och krav att tvingas ingripa bestämt i alla förhållanden och händelser ...

Dess första uppgift kommer att bli att avskeda alla de inom armén och administrationen som har folkets blod på sina händer, och att avskeda eller upplösa de regementen som mest besudlat sig med brott mot folket. Detta måste göras under revolutionens allra första dagar, dvs. innan det är möjligt att införa ett system av valda och ansvariga tjänstemän och organisera en nationell milis. Men frågan slutar inte här. Arbetardemokratin kommer omedelbart att konfronteras med frågor om arbetsdagens längd, agrarfrågan, och arbetslöshetens problem.

En sak är klar. Varje dag som går kommer att fördjupa proletariatets maktpolitik och mer och mer definiera dess *klasskaraktär*. Sida vid sida med detta, kommer de revolutionära banden mellan proletariatet och nationen att brytas, böndernas upplösning i klasser kommer att anta en politisk form, och antagonismen mellan de olika sektionerna kommer att växa i förhållande till att arbetarregeringens politik definieras, upphör att vara allmänt-demokratisk och blir klassmässig.

Trots att bristen på ackumulerade borgerligt-individualistiska traditioner och anti-proletära fördomar hos bönderna och de intellektuella kommer att hjälpa proletariatet att komma till makten, är det å andra sidan nödvändigt att minnas att denna avsaknad av fördomar inte beror på politisk medvetenhet utan på politiskt barbari, social formlöshet, primitivitet och brist på karaktär. Inga av dessa drag kan på något sätt skapa en påtaglig bas för en konsekvent, aktiv proletär politik.

Feodalismens avskaffande kommer att få stöd från hela bondskapet, som ju är nedtyngt av olika pålagor. En progressiv inkomstskatt kommer också att stödjas av böndernas stora majoritet. Men varje lagändring som införs för att skydda jordbruksproletariatet kommer inte bara att få en aktiv sympati från majoriteten utan även att mötas av en aktiv opposition från en minoritet av bönderna.

Proletariatet kommer att tvingas föra ut klasskampen i byarna och på detta sätt förstöra den intressegemenskap som otvivelaktigt kommer att finnas bland bönderna, om än inom relativt trånga gränser. Från första stunden av sitt maktövertagande, kommer proletariatet att tvingas söka stöd i antagonismen mellan de fattiga och rika i byarna, mellan jordbruksproletariatet och jordbruksbourgeoisin. Samtidigt som böndernas heterogena karaktär skapar svårigheter och minskar den proletära politikens bas, kommer klassdifferentieringens otillräckliga grad att skapa hinder för att en avancerad klasskamp införs hos bönderna, varpå stadsproletariatet skulle kunna stödja sig. Böndernas primitivitet får dem att vända ett fientligt ansikte mot proletariatet.

Böndernas avkylning, deras politiska passivitet och än mer dess övre sektionens aktiva motstånd, måste få ett inflytande på en sektion av de intellektuella och småbourgeoisin i städerna.

Ju mer bestämd och avgjord proletariatets maktpolitik blir, dess trängre och mer osäker blir grunden under dess fötter. Allt detta är oerhört troligt och t.o.m. oundvikligt ...

De av den proletära politikens drag som främst kommer att stöta på motstånd hos proletariatets allierade är *kollektivismen* och *internationalismen*.

Böndernas primitivitet och småborgerliga karaktär, deras begränsade rurala perspektiv, deras isolering från de världspolitiska sammanhangen, kommer att skapa enorma svårigheter för en konsolidering av proletariatets revolutionära maktpolitik.

Att tro att det skulle vara socialdemokraternas uppgift att gå in i en provisorisk regering och leda den under de revolutionärt-demokratiska reformernas period, kämpa för att ge dem en mycket radikal karaktär, och i detta syfte stödja sig på det organiserade proletariatet, – och sedan, efter det att det demokratiska programmet har uppfyllts, lämna det hus de byggt till de borgerliga partierna och själva gå i opposition, och på så sätt inleda en period för parlamentarisk politik, är att tänka sig saken på ett sätt som skulle kompromettera själva tanken på en arbetarregering. Inte för att det är 'otillräckligt' i princip – det är meningslöst att ställa frågan på ett så abstrakt sätt – utan därför att det är absolut orealistiskt, en utopism av värsta sort – en form av revolutionär filisterutopism.

Av denna anledning:

Uppspaltningen av vårt program i maximi- och minimiprogram har en djup och enormt principiell betydelse under den period då makten ligger i bourgeoisies händer. Själva det faktum att bourgeoisin har makten utesluter alla krav inom minimiprogrammet som är oförenliga med privat äganderätt över produktionen. Sådana krav bildar innehållet i en socialistisk revolution och förutsätter en proletär diktatur.

Men så snart makten överförs i händerna på en revolutionär regering med en socialistisk majoritet förlorar uppspaltningen av vårt program i maximi- och minimiprogram all betydelse, både i princip och i den direkta praktiken. En proletär regering kan under inga omständigheter begränsa sig inom sådana ramar. Tag frågan om åttatimmarsdagen. Som känt är, motsäger detta inte på något sätt de kapitalistiska förhållandena, och därför är det ett inslag i socialdemokratins minimiprogram. Men låt oss tänka oss att denna införs under en revolutionsperiod, under en period av intensifierade klasspassioner. Det kan då inte sättas ifråga att denna åtgärd kommer att möta kapitalisternas organiserade och bestämda motstånd i form av t.ex. lockout och fabriksnedläggelser.

100.000-tals arbetare skulle kastas ut på gatan. Vad skulle regeringen göra? En borgerlig regering, hur radikal den än må vara, skulle aldrig tillåta att händelserna nådde detta stadium, ty den skulle bli maktlös om den konfronterades med fabriksstängningar. Den skulle tvingas retirera, åttatimmarsdagen skulle inte införas och de indignerade arbetarna skulle slås ned.

Under proletariatets politiska dominans skulle införandet av åttatimmarsdagen leda till helt andra konsekvenser. För en regering som önskar stödja sig på proletariatet och inte på kapitalet som liberalismen gör, och som inte önskar spela rollen av 'opartisk' medlare som den borgerliga demokratin, skulle stängningen av fabriker naturligtvis inte bli en ursäkt för att öka arbetsdagens längd. För en arbetarregering skulle det bara finnas en utväg: expropriering av de stängda fabriker och organiseringen av produktionen på en socialiserad bas.

Naturligtvis kan man också argumentera så här: vi antar att arbetarregeringen, trogen sitt program utfärdar en lag om åttatimmarsdagen. Om kapitalet gör motstånd, som inte kan övervinnas med det demokratiska programmets resurser baserat på den privata äganderättens bibehållande, kommer socialdemokraterna att avgå och vädja till proletariatet. En sådan lösning skulle endast vara en lösning ur den härskande gruppens perspektiv, men det vore ingen lösning för proletariatet eller för revolutionens utveckling. Efter socialdemokraternas avgång skulle situationen vara exakt densamma som vid maktövertagandet. Att fly för kapitalets organiserade motstånd vore ett större förräderi mot revolutionen än en vägran att ta makten vid första tillfället. Det vore verkligen mycket bättre att arbetarpartiet inte gick in i regeringen än att den så visade sin svaghet och sedan smet iväg.

Låt oss ta ett annat exempel. Proletariatet vid makten måste vidta de mest energiska åtgärder för att lösa arbetslöshetsfrågan, ty det är helt uppenbart att arbetarnas representanter i regeringen inte kan besvara de arbetslösas krav med argument om revolutionens borgerliga karaktär.

Men om regeringen beslutar att stödja de arbetslösa –det är för tillfället inte viktigt i vilken form detta sker –skulle detta innebära en omedelbar och helt substantiell förändring av den ekonomiska makten till proletariatets fördel. Kapitalisterna, som i sitt förtryck av arbetarna alltid stöder sig på existensen av en reservarmé av arbetare, skulle känna sig *ekonomiskt* maktlösa, medan den revolutionära regeringen samtidigt dömde dem till politisk impotens.

Genom att stödja de arbetslösa hjälper regeringen därigenom även de strejkande. Om den inte gör det, underminerar den omedelbart och oåterkalleligen sin egen existens.

Det finns inget annat för kapitalisterna att göra än att tillgripa lockout, dvs. stänga fabriker. Det är helt klart att arbetsköparna kan uthärda produktionsstoppet längre än arbetarna och därför finns det endast ett svar arbetarregeringen kan ge på en allmän lockout: fabrikeras expropriering och införandet, åtminstone i de största fabriker, av statsmässig eller kommunal produktion.

Liknande problem uppstår inom jordbruket genom exproprieringen av jorden. Det får inte på något sätt antas att en proletär regering efter exproprieringen av de privatägda gårdarna med storproduktion, skulle bryta sönder dessa och sälja dem till småproducenterna. Den enda väg som står öppen här är organiseringen av kooperativ produktion under kommunal kontroll och direkt organiserad av staten. Men detta är vägen till socialism.

Allt detta visar mycket klart att socialdemokraterna inte kan gå in i en revolutionär regering, under löfte till arbetarna att inte *ge upp* minimiprogrammet och samtidigt lova bourgeoisin att inte *gå utöver* detta. En så motstridig uppgift vore absolut omöjlig att uppfylla. Själva det faktum att proletariatets representanter träder in i regeringen, inte som en maktlös gisslan, utan som den ledande kraften, förstör gränslinjen mellan maximi- och minimiprogrammet, dvs. *den ställer kollektivismen på dagordningen*. Den punkt där proletariatet kommer att hejdas i sin frammarsch i denna riktning beror på styrkeförhållandena, men inte alls på det proletära partiets ursprungliga intentioner.

Av detta skäl kan det inte vara tal om någon *speciell* form av proletär diktatur inom den borgerliga revolutionen, om den *demokratiska* proletära diktaturen (eller proletariatets och böndernas diktatur). Arbetarklassen kan inte bevara den demokratiska karaktären i sin diktatur utan att avstå från att överskrida gränserna i sitt demokratiska program. Illusioner på denna punkt vore fatalt. De skulle kompromettera socialdemokratin ända från början.

När proletariatet väl en gång har tagit makten, kommer det att kämpa ända till slutet. Medan ett av vapnen i denna kamp för att upprätthålla och konsolidera makten kommer att vara agitation och organisation, särskilt på landsbygden, är ett annat vapen kollektivismens politik.

Kollektivismen kommer inte endast att bli den oundvikliga vägen framåt från den position som partiet kommer att få genom sin maktutövning, utan även ett medel för att bevara denna position med proletariatets stöd.

När tanken på den oavbrutna revolutionen formulerades inom den socialistiska pressen – en tanke som förband likvideringen av absolutismen och feodalismen med en socialistisk revolution, med växande sociala konflikter, uppror från nya sektioner av massan, oavbrutna attacker av proletariatet på de härskande klassernas ekonomiska och politiska privilegier – höjde vår 'progressiva' press ett enhälligt vrål av indignation. 'Åh', skrek den, 'vi har stått ut med en hel del, men vi kan inte tillåta detta. Revolution', skrek den, 'är inte en väg som kan 'legaliseras'. Utnyttjandet av exceptionella medel är endast tillåtet under exceptionella omständigheter. Målet för frihetsrörelsen är inte att göra revolutionen permanent utan att så snart som möjligt leda in den i *lagens* kanaler' etc. etc.

De mera radikala representanterna för denna demokrati drar sig inte ens för att ta avstånd från revolutionen ur de redan vunna konstitutionella 'vinsternas' synvinkel. För dem utgör denna parlamentariska kretinism, som föregår uppkomsten t.o.m. av ett parlament – inte ett tillräckligt starkt vapen i kampen mot den proletära revolutionen. De väljer en annan väg. De tar avstånd, inte på basis av lagen utan på vad de kallar basis av fakta – på den historiska 'sannolikhetens' basis, den politiska 'realismens' basis och slutligen ... slutligen t.o.m. på marxismens basis. Och var för inte? Den fromme venetianske borgaren Antonio, sade ju: "Märk detta väl, Bassanio, hur djävulen har bibelord till hands".¹

Dessa radikala demokrater betraktar inte bara tanken på en arbetarregering i Ryssland som fantastisk, utan de förnekar t.o.m. möjligheten av en socialistisk revolution i Europa under den historiska epok som nu förestår. 'Revolutionens förutsättningar', säger de, 'är ännu inte för handen'. Är detta sant? Naturligtvis är det inte tal om att fastställa ett datum för den socialistiska revolutionen, men det är nödvändigt att visa fram dess verkliga historiska framtidsutsikter.

¹ Shakespeare, *Köpmannen i Venedig*, Akt I, se. 3 – Ö. a.

Kapitel VII. Socialismens förutsättningar

Marxismen förvandlade socialismen till en vetenskap, men detta hindrar inte några 'marxister' från att vilja förvandla marxismen till en utopi.

Rozchov¹ presenterar i sin polemik mot socialiserings- och kooperationsprogrammet 'de nödvändiga förutsättningarna för det framtida samhället, vilka har fastställts av Marx på följande sätt: 'Finns de materiella objektiva förutsättningarna förhanden', frågar Rozchov, 'vilka består i en sådan utveckling av tekniken att den reducerar den personliga vinningslystnaden och penninghungern (?), den personliga ansträngningen, företagsamheten och risken, till ett minimum och därigenom gör den sociala produktionen till en första klassens fråga? En sådan teknisk nivå hör nära samman med en nära nog total (!) dominans för storproduktionen inom alla (!) grenar av ekonomin. Har ett sådant stadium uppnåtts? Till och med de subjektiva, psykologiska förutsättningarna saknas, såsom ett höjt klassmedvetande hos proletariatet, till en sådan nivå att det kan innesluta en andlig gemenskap mellan folkets överväldigande massa. Vi känner till', fortsätter Rozchov, 'producentsammanslutningar såsom den välkända franska glasindustrin i Albi, och åtskilliga jordbruksassociationer, också i Frankrike, och likväl visar Frankrikes erfarenhet, bättre än någonting annat, att inte ens förhållandena i ett så utvecklat land har nått en tillräckligt hög nivå för att tillåta en dominans för kooperationen. Dessa företag är endast av medelstorlek, deras tekniska nivå är inte högre än de normala kapitalistiska företagens, *de leder inte den industriella utvecklingen*, utan har en mycket blygsam storlek.

Endast när erfarenheten visar de individuella produktionssammanslutningarnas ledande roll inom det ekonomiska livet kan vi säga att vi närmar oss ett nytt system, endast då kan vi vara säkra på att de nödvändiga villkoren för dess existens har upprättats.'²

Med all respekt för kamrat Rozchovs goda avsikter, måste vi likväl bekänna att vi inte ens inom den borgerliga litteraturen har mött en sådan förvirring som den han visar i fråga om socialismens förutsättningar. Det vore mödan värt att dröja något vid denna förvirring, om inte för Rozchovs skull, så åtminstone för frågans skull.

Rozchov förklarar att vi inte ännu har nått 'en sådan utveckling av tekniken att den reducerar den personliga vinningslystnaden och penninghungern (?), den personliga ansträngningen, företagsamheten och risken till ett minimum och därigenom gör den sociala produktionen till en första klassens fråga'.

Det är verkligen svårt att finna någon vettig betydelse i detta stycke. Uppenbarligen önskar Rozchov för det första säga att den moderna tekniken ännu inte tillräckligt har ersatt den mänskliga arbetskraften i industrin och för det andra, att denna eliminering skulle kräva 'nära nog' en *total dominans* för de stora statsindustrierna inom alla grenar av ekonomin och därför 'nära nog' en *total proletarisering av hela landets befolkning*. Dessa är de två förutsättningarna för socialismen som det påstås att Marx 'har fastställt'.

Låt oss försöka föreställa oss hur de kapitalistiska förhållandena ser ut, då de enligt Rozchov, ersätts av den annalkande socialismen. 'Den nära nog totala dominansen för de stora företagen inom alla grenar av industrin' under kapitalismen skulle, som vi redan konstaterat, innebära en proletarisering av alla små- och mellanproducenter inom jordbruket och industrin, dvs. att hela befolkningen förvandlas till proletärer. Men en total dominans för

¹ N. Rozchov var professor i historia, efter 1905 medlem i bolsjevikfraktionen och i socialdemokratiska partiets centralkommitté. De ståndpunkter han stod för och som Trotskij här polemiserar mot, ledde till att han sedermera betraktade oktoberrevolutionen som äventyrspolitik och tog avstånd från den. – Ö. a.

² N. Rozchov, *Om jordbruksfrågan*, St. Petersburg 1904, s. 21 och 22. – L. T.

maskintekniken i dessa stora företag skulle leda till att den mänskliga arbetskraftsinsatsen reducerades till ett minimum och därigenom skulle landets överväldigande befolkning – låt oss säga 90 % – förvandlas till en arbetskraftsreserv som levde på statens bekostnad i arbetarbaracker. Vi sade 90 %, men inget hindrar oss från att vara logiska och tänka oss ett tillstånd där hela produktionen består av en enda automat, som tillhör ett enda syndikat och som av levande arbete endast kräver en tränad orangutang. Som vi alla vet, är detta professor Tugan-Baranovskijs³ briljanta, konsekventa teori. Under sådana förhållanden intar 'den sociala produktionen' inte bara 'första platsen' utan den härskar över hela fältet. Under dessa omständigheter skulle *konsumtionen* dessutom naturligtvis *socialiseras* eftersom hela nationen, med undantag av de 10 % som äger trusten, lever på det allmännas bekostnad i arbetarbarackerna. Vi ser alltså Tugan-Baranovskijs välkänt smilande ansikte bakom Rozchovs rygg. Socialismen kan nu träda fram på scenen. Folket väljer fram ur arbetarbarackerna och exproprierar expropriatorerna. Varken revolution eller proletariats diktatur är naturligtvis nödvändiga.

Det andra ekonomiska tecknet på ett lands mogenhet för socialismen är, enligt Rozchov, möjligheten av en *dominans* för den kooperativa produktionen. Inte ens i Frankrike står de kooperativa glasbruket i Albi på en högre nivå än andra kapitalistiska företag. Den socialistiska produktionen blir möjlig först när kooperativen står *i spetsen för den industriella utvecklingen*, som *ledande* företag.

Hela argumentet har från början till slut vänts bak och fram. Kooperativen kan inte ta ledningen inom det industriella framåtskridandet, inte p.g.a. att den ekonomiska utvecklingen inte nått tillräckligt långt, utan därför att den har gått för långt. Utan tvekan skapar den ekonomiska utvecklingen en bas för Kooperationen, men för vilken sorts Kooperation? För en kapitalistisk Kooperation, baserad på lönarbete – varje fabrik visar oss bilden av denna kapitalistiska Kooperation. Med teknikens utveckling växer också vikten av en sådan Kooperation. Men på vad sätt kan kapitalismens utveckling ställa de kooperativa företagen 'i spetsen för industrin'? På vad baserar Rozchov sina argument om att de kooperativa företagen kan tränga undan syndikaten och trusterna och ta deras ledande plats i den industriella utvecklingen? Det är uppenbart att om detta skedde, skulle de kooperativa företagen helt enkelt tvingas att automatiskt exproprieras alla kapitalistiska företag, och därefter skulle det återstå för dem att reducera arbetsdagen tillräckligt för att ge arbete till alla medborgare och reglera produktionsmängden inom de olika grenarna för att undvika kriser. På detta sätt skulle socialismens viktigaste drag upprättas. Än en gång är det klart att ingen revolution eller proletär diktatur skulle vara nödvändig.

Den tredje förutsättningen är av psykologisk art: behovet av att proletariats klassmedvetande når 'en sådan nivå att det andligen kan ena den överväldigande majoriteten av folket'. En 'andlig enighet' måste i detta sammanhang Uppenbarligen betyda en medveten socialistisk solidaritet, och därav följer att kamrat Rozchov anser att en psykologisk förutsättning för socialismen är organiserandet av 'den överväldigande majoriteten av folket' inom det socialdemokratiska partiet. Rozchov antar därför att kapitalismen, som kastar ned småproducenterna i proletariats led och förvandlar den proletära massan till en arbetskraftsreserv, kommer att skapa möjligheten för socialdemokratin att andligen ena och upplysa den *överväldigande majoriteten* (90 %?) av folket.

Detta är lika omöjligt att realisera inom det kapitalistiska barbariets värld som det är för kooperativen att dominera inom den kapitalistiska konkurrensens himmelrike. Men om det vore möjligt, då skulle naturligtvis nationens medvetna och andligt enade 'överväldigande

³ Jfr. Studien zur Theorie und Geschichte der Handelskrisen in England, Jena 1901 (1. ry. uppl. St. Petersburg 1894) liksom Theoretische Grundlagen des Marxismus, Leipzig 1905. – Ö. a.

majoritet' utan någon svårighet krossa de få kapitalmagnaterna och organisera en socialistisk ekonomi utan vare sig revolution eller diktatur.

Men här uppstår följande fråga. Rozchov betraktar Marx som sin lärare. Men likväl ansåg Marx, som skisserat 'socialismens nödvändiga förutsättningar' i *Kommunistiska Manifestet* att revolutionen 1848 var en prolog till den socialistiska revolutionen. Naturligtvis krävs det inte mycken insikt för att vi, 60 år senare, kan säga att Marx hade fel, ty den kapitalistiska världen existerar ju fortfarande. Men hur kunde Marx göra detta misstag? Såg han inte att storindustrin ännu inte dominerade alla industrigrenar, att produktionskooperativen ännu inte var i ledningen för de stora företagen, att den överväldigande majoriteten av folket ännu inte var enad på basis av de idéer som framställts i *Kommunistiska Manifestet*? Om dessa ting inte ens nu är märkbara, hur kunde då Marx tro att någonting av det slaget existerade 1848? Marx var 1848 tydligen en utopisk drömmare i jämförelse med många av nutidens ofelbara marxistiska automater!

Vi ser sålunda att kamrat Rozchov trots att han inte alls tillhör Marx' kritiker, likväl totalt förbiser den proletära revolutionen som en nödvändig förutsättning för socialismen. Eftersom Rozchov endast alltför konsekvent har uttryckt de åsikter som delas av ett stort antal marxister inom båda lägren i vårt parti, är det nödvändigt att dröja vid grunden för dessa principer och misstagen i den metod han har använt.

Vi kan i förbigående notera att Rozchovs argument om kooperationens öden är hans eget. Vi har aldrig tidigare mött socialister som samtidigt tror på den oemotståndliga utvecklingen av produktionens koncentration och folkets proletarisering och på produktionskooperativens dominerande roll före den proletära revolutionen. Att förena dessa två förutsättningar är ännu svårare i den ekonomiska utvecklingen än i hjärnan; men t.o.m. det senare har tyckts oss omöjligt.

Men vi skall behandla två andra 'förutsättningar' som utgör mer typiska fördomar. Utan tvekan är produktionens koncentration, teknikens utveckling och en ökad medvetenhet bland massorna nödvändiga förutsättningar för socialismen. Men dessa processer äger rum samtidigt, och ger inte enbart impulser till varandra, utan fördröjer och begränsar också varandra. Då en av dessa processer befinner sig på en högre nivå kräver en viss utveckling att en av de andra processerna är på en lägre nivå. Men en total utveckling för den ena processen är oförenlig med de andras totala utveckling.

Teknikens utveckling finner onekligen sin ideala gräns i en enda automat som tar råmaterial ur naturens sköte och kastar dem för människans fötter i form av färdiga konsumtionsartiklar. Om det kapitalistiska systemets existens inte begränsades av klassförhållanden och den revolutionära kamp som beror av dem, skulle vi ha en viss anledning att anta att en teknik, som närmar sig idealet, med en enda automat inom det kapitalistiska systemets ram, därigenom automatiskt skulle avskaffa kapitalismen.

Produktionens koncentration, som beror på konkurrensens lagar strävar genom sin inneboende tendens till att proletarisera hela befolkningen. Om vi isolerade denna tendens, skulle vi med rätta kunna anta att kapitalismen skulle fortsätta detta verk till slutet, såvida vissa proletariseringprocesser inte avbröts av en revolution; men detta är under vissa styrkeförhållanden oundvikligt långt innan kapitalismen har förvandlat majoriteten av nationen till en reservarmé och stängt in den i fängeslika baracker.

Och vidare: medvetandet växer onekligen ständigt, tack vare den vardagliga kampens erfarenheter och de socialistiska partiernas ansträngningar, och genom att isolera denna process kunde vi i fantasin följa denna tillväxt till dess majoriteten av folket inkluderats i fackföreningarna och de politiska organisationerna, förenats i en anda av solidaritet och ett

gemensamt mål. Om denna process verkligen kunde växa i kvantitet utan att angripas i sin kvalitet, skulle socialismen kunna förverkligas på fredlig väg genom en enhällig, medveten 'civil handling' någon gång under det 21 eller 22 århundradet.

Men pudelns kärna ligger i det faktum att de processer som är de historiska förutsättningarna för socialismen inte utvecklas isolerade, utan begränsar varandra och då de nått ett visst stadium, som bestäms av otaliga omständigheter – vilka emellertid är långt från dessa processers matematiska gränser – undergår de en kvalitativ förändring och genom sin komplicerade kombination frambringar de vad vi brukar kalla 'social revolution'.

Vi skall börja med den sistnämnda processen – medvetandets tillväxt. Detta sker, som vi alla vet, inte i akademierna, där det vore möjligt att med konstgjorda medel utestänga proletariatet under 50, 100 eller 500 år, utan genom det verkliga livet i ett kapitalistiskt samhälle, på basis av en oupphörlig klasskamp. Tillväxten i proletariatets medvetande, förvandlar denna klasskamp, ger den en djupare och mer ändamålsenlig karaktär, vilket i sin tur framkallar en motsvarande reaktion från den härskande klassens sida. Proletariatets kamp mot bourgeoisin kommer att nå sin kulmen långt innan storföretagen börjar dominera alla industrigrenar.

Vidare är det naturligtvis sant att tillväxten i det politiska medvetandet, beror på proletariatets kvantitativa ökning, och den proletära diktaturen förutsätter att proletariatets antal blivit tillräckligt stort för att övervinna den borgerliga kontrarevolutionens motstånd. Men detta innebär inte alls att folkets 'överväldigande majoritet' måste vara proletärer, och proletariatets 'överväldigande majoritet' medvetna socialister. Det är naturligtvis klart att proletariatets medvetna revolutionära armé måste vara starkare än kapitalets kontrarevolutionära armé, medan de mellanliggande, tveksamma eller likgiltiga lagren av befolkningen måste vara i en sådan ställning att den proletära diktaturens regim kommer att dra dem till revolutionens sida och inte tvinga över dem på fiendens sida. Naturligtvis måste den proletära politiken medvetet ta hänsyn till detta.

Allt detta förutsätter i sin tur industrins hegemoni över jordbruket och stadens dominans över landsbygden.

*

Vi skall nu försöka att undersöka förutsättningarna för socialism i en minskande skala av allmängiltighet och en växande skala av komplexitet.

1. Socialismen är inte bara en fråga om lika fördelning utan också en fråga om planmässig produktion. Socialismen, dvs. en kooperativ produktion i stor skala, är endast möjlig när produktivkrafternas utveckling har nått ett stadium där de stora företagen är mer produktiva än de små. Ju mer de stora företagen dominerar över de små, dvs. ju mer utvecklad tekniken blivit, desto mer fördelaktig blir den socialiserade produktionen ekonomiskt sett, och följaktligen, desto högre måste hela befolkningens kulturella nivå vara som ett resultat av lika fördelning baserad på en planmässig produktion.

Socialismens första objektiva förutsättning har redan länge funnits – alltsedan den dag då den sociala arbetsfördelningen ledde till en fördelning av arbetet inom manufakturen. Det har i ännu högre grad existerat ända sedan den dag då manufakturen ersattes med fabriken, maskinproduktionen. Stora företag blev alltmer fördelaktiga, vilket också betydde att socialiseringen av dessa stora företag skulle ha gjort samhället allt rikare. Det är självklart att en förvandling av alla hantverk till en gemensam egendom för alla hantverkare inte skulle ha gjort de senare ett dugg rikare, medan en övergång av manufakturen till detaljarbetarnas gemensamma egendom, eller övergången av fabriken i arbetarnas händer – eller snarare: övergången av alla storfabrikers tillgångar i hela befolkningens händer – onekligen skulle

höja folkets materiella nivå; och ju högre det stadium är som storindustrin uppnått, desto högre skulle denna nivå vara.

I den socialistiska litteraturen citerar man ofta ett uttalande av den engelske parlamentsledamoten Bellers⁴ som 1696 – dvs. ett århundrade före Babeufs konspiration – till parlamentet överlämnade ett projekt för att upprätta kooperativa företag som självständigt skulle uppfylla alla sina egna behov. Enligt denna plan skulle produktionskooperativen bestå av mellan 2-300 personer. Vi kan inte här pröva hans argument, och det är inte heller nödvändigt för vårt syfte. Det viktiga är att den kollektiva ekonomin, även om den endast beskrevs i termer om grupper på 100, 200, 300 eller 500 personer, betraktades som fördelaktig ur produktionens synvinkel redan i slutet av 1600-talet.

I början av 1800-talet drog Fourier upp sina planer för producent-konsumentassociationer, 'falangstärer', som var och en skulle bestå av mellan 2 och 3.000 personer. Fouriers beräkningar utmärktes aldrig av någon exakthet. Men i vilket fall visade manufakturers utveckling honom ett område för ekonomiska kollektiv som var ojämförligt större än i det ovanstående exemplet. Det är emellertid klart att både John Bellers associationer och Fouriers 'falangstärer' i sin karaktär står mycket närmare de fria ekonomiska kommuner som anarkisterna drömmer om, och deras utopism består inte i att de är 'omöjliga' eller 'emot naturen' – de kommunistiska kommunerna i Amerika visade att de var möjliga – utan att de var 100-200 år efter den ekonomiska utvecklingen.

Utvecklingen av å ena sidan den sociala arbetsfördelningen och maskinproduktionen å den andra, har lett till uppfattningen att det enda kooperativa samfund som numera kan utnyttja den kollektiva produktionens fördelar i vid skala är Staten. Mer än så: den socialistiska produktionen kan av såväl ekonomiska som politiska skäl inte begränsas inom de individuella staternas trånga gränser.

Atlanticus⁵, en tysk socialist som inte har antagit den marxistiska åskådningen, beräknade i slutet av förra århundradet de ekonomiska fördelar som skulle skapas genom att den socialistiska ekonomin utnyttjades i en enhet som Tyskland. Atlanticus var inte känd för sin vilda fantasi. Hans tankar rörde sig i allmänhet inom den kapitalistiska ekonomiska rutinens cirkel. Han baserade sina argument på skrifter av auktoritativa moderna agronomer och ingenjörer. Detta försvagar inte hans argumentation – tvärtom är det hans starka sida, ty det avhåller honom från en oskäligen optimism. I vilket fall kommer Atlanticus till slutsatsen att med en vettig organisation av den socialistiska ekonomin, med utnyttjandet av de tekniska resurser som fanns på 1890-talet, skulle arbetarnas inkomster kunna fördubblas eller tredubblas, och arbetsdagen minskas till hälften.

Man får dock inte inbilla sig att Atlanticus var den förste som visade socialismens ekonomiska fördelar. Den högre arbetsproduktiviteten inom de stora företagen å ena sidan och å den andra nödvändigheten av att planera produktionen – vilket bevisas av de ekonomiska kriserna – har blivit mycket mer övertygande bevis för socialismens nödvändighet än Atlanticus' socialistiska knåpande. Hans insats består endast i att han uttryckte dessa fördelar i approximativa siffror.

Från vad vi sagt kan vi med rätta dra slutsatsen att en fortsatt tillväxt av människans tekniska kunnande kommer att göra socialismen alltmer fördelaktig; att de nödvändiga tekniska förutsättningarna för en kollektiv produktion redan har existerat i 100 – 200 år, och att

⁴ Trotskij misstar sig här i viss mån. John Bellers var inte medlem av parlamentet, utan godsägare (och dessutom kväkare) som publicerade sin plan i form av en adress till parlamentet. – Ö. a.

⁵ Pseudonym för Karl Ballod. – Ö. a.

socialismen i denna stund är *tekniskt mer fördelaktig* inte bara på en nationell nivå utan i mycket högre grad också i världsskala.

Socialismens rent tekniska fördelar är inte alls tillräckliga för att den skall förverkligas. Under 17- och 1800-talet visade sig storproduktionens fördelar inte i en socialistisk utan i en kapitalistisk form. Varken Bellers eller Fouriers planer realiserades. Varför inte? Därför att det vid denna tid inte fanns några sociala krafter som kunde förverkliga dem.

2. Vi övergår nu från socialismens produktiv-tekniska förutsättningar till de *social-ekonomiska*. Om vi inte här tvingades behandla ett samhälle som splittrats i klassantagonism utan en homogen församling som medvetet väljer sin ekonomiska form, skulle Atlanticus' beräkningar onekligen vara tillräcklig grund för att börja en socialistisk uppbyggnad. Det var så Atlanticus själv, en socialist av den vulgära sorten, betraktade sitt arbete. Ett sådant synsätt kan idag endast tillämpas inom en privat affär, bestående av en enda person eller ett litet bolag. Man kan alltid med rätta anta att en plan för ekonomiska reformer, såsom införandet av nya maskiner, nytt råmaterial, en ny form för arbetsskötsel, eller nya lönesystem endast kan accepteras av ägarna om dessa planer visat sig vara till ekonomisk fördel. Men eftersom vi här har att göra med ett samhälles ekonomi, är detta inte tillräckligt. Här befinner sig motsatta intressen i konflikt med varandra. Vad som är fördelaktigt för den ene är ofördelaktigt för den andre. En klass' egoism verkar inte bara emot en annan klass' egoism, utan också till hela samhällets nackdel. För att socialismen skall kunna realiseras måste det därför av nödvändighet bland det kapitalistiska samhällets antagonistiska klasser finnas en social kraft, som genom sin objektiva ställning är intresserad av att förverkliga socialismen och som är tillräckligt stark för att kunna övervinna de fientliga elementen och deras motstånd.

En av de grundläggande förtjänsterna i den vetenskapliga socialismen består i att den teoretiskt upptäckte en sådan social kraft i proletariatet och visade att denna klass, som oundvikligen tillväxer samman med kapitalismen, endast kan finna sin frälsning i socialismen, att proletariatets hela ställning driver det mot socialismen och att socialismens lära i långa loppet måste bli proletariatets ideologi.

Det är därför lätt att förstå vilket enormt steg bakåt som Atlanticus tar när han hävdar att det när det väl visats att 'genom produktionsmedlens överförande i statens händer inte endast det allmänna välbefinnandet kan säkras, utan också arbetsdagen reduceras, det då blir en likgiltig fråga om teorin om kapitalets koncentration och de mellanliggande klassernas försvinnande bekräftats eller inte'.

Enligt Atlanticus är det, när socialismens fördelar väl en gång bevisats, 'onödigt att fästa sina förhoppningar vid den ekonomiska utvecklingens fetisch, och man borde göra omfattande undersökningar och starta (!) en vittomfattande och noggrann förberedelse för övergången från privat produktion till statsmässig eller 'social' produktion'.⁶

Genom sina invändningar mot socialdemokraternas rent oppositionella taktik och i sina förslag för en omedelbar 'start' i förberedelserna för socialismen, glömmer Atlanticus att socialdemokraterna ännu saknar den erforderliga makten till detta, och att Wilhelm II, Bülow och majoriteten inom den tyska riksdagen, trots att de har makten i sina händer, inte har den minsta avsikt att införa socialismen. Atlanticus' socialistiska planer är inte mer övertygande för Hohenzollarna än Fouriers planer var för de återupprättade Bourbonerna, oaktat det faktum att den senare baserade sin politiska utopi på passionerade fantasier på den

⁶ Atlanticus, *Framtidens stat*, publicerad av 'Djelo', St. Petersburg 1906, ss. 22 och 23. – L. T. – Jfr. Karl Ballod (Atlanticus), *Ein Blick in den Zukunftsstaat, Produktion und Konsumtion im Sozialstaat*, Stuttgart (Dietz) 1898. – Ö. a.

ekonomiska teorins område, medan Atlanticus i sin inte mindre utopiska politik, baserar sig på övertygande, filisternycter bokföring.

Vilken nivå måste den sociala differentieringen ha uppnått för att socialismens andra förutsättning skulle kunna realiserars? Med andra ord: hur stor måste proletariats relativa styrka vara? Måste det utgöra hälften, 2/3 eller 9/10 av befolkningen? Det vore ett absolut hopplöst företag att söka definiera de rent aritmetiska gränserna för denna andra förutsättning för socialismen. För det första skulle vi med en sådan schematisk ansträngning tvingas lösa frågan vilka som skall inkluderas i kategorin 'proletariat'. Skall vi inkludera den stora klass av halv-proletärer, halv-bönder? Skall vi inkludera stadsproletariats stora reservmassor – som å ena sidan flyter in i tjuvarnas och tiggarnas parasitiska proletariat och å andra sidan fyller stadsgatorna som småhandlare och som spelar en parasitisk roll i förhållande till det ekonomiska systemet i helhet? Frågan är långt ifrån enkel att besvara.

Proletariats betydelse beror helt och hållet på den roll det spelar inom storproduktionen. Bourgeoisin stöder sig i sin kamp för politisk dominans på sin ekonomiska makt. Innan den lyckades säkra den politiska makten, koncentrerade den landets produktionsmedel i sina egna händer. Detta är vad som bestämmer dess specifika vikt i samhället. Proletariatet kommer emellertid – trots alla kooperativa fantasier – att berövas produktionsmedlen fram till dess den verkliga socialistiska revolutionen kommer. Dess sociala makt beror på det faktum att produktionsmedlen som är i bourgeoisins händer endast kan sättas i rörelse av proletariatet. Ur bourgeoisins synvinkel, är proletariatet också ett produktionsmedel, vilket i förening med de andra utgör en enda, förenad mekanism. Men proletariatet är den enda icke-automatiska delen i denna mekanism, och trots alla ansträngningar kan den inte reduceras till en automat. Denna ställning ger proletariatet möjlighet att efter behag helt eller delvis hindra ekonomiska funktioner i samhället, genom partiella strejker eller enorstrejk. Från detta är det klart att proletariatets vikt – om det utgör ett tillräckligt antal – ökar i proportion till produktivkrafternas storlek, vilka de sätter i rörelse. Dvs. en proletär i en stor fabrik är – om alla andra faktorer är likvärdiga – en större social kraft än en hantverksarbetare, och en stadsarbetare en större kraft än en lantarbetare. Med andra ord: proletariatets politiska roll är större i förhållande till hur mycket storproduktionen dominerar över småproduktionen, industrin dominerar över jordbruket och staden dominerar över landet. Om vi tar Tysklands eller Englands historia under den period då proletariatet i dessa länder hade samma proportion inom landet som proletariatet nu har i Ryssland, skall vi se att de inte alls spelade – och genom sin objektiva betydelse inte heller kunde spela – samma roll som det ryska proletariatet gör idag.

Detsamma gäller, som vi har sett, städernas roll. När stadsbefolkningen i Tyskland var endast 15 % av hela landets befolkning, såsom den är i Ryssland idag, kunde det inte vara tal om att de tyska städerna skulle spela samma roll inom landets ekonomiska och politiska liv som de ryska städerna spelar idag. Storindustrin och de kommersiella institutionernas koncentration i städerna, och städernas och provinsernas sammanlänkning genom järnvägen har gett våra städer en betydelse som långt överskrider det egentliga invånarantalet, medan stadsbefolkningens tillväxt i sin tur har överstigit befolkningens naturliga ökning i landet som helhet ... I Italien uppgick 1848 antalet hantverkare – inte bara proletärer utan även deras mästare – till c:a 15 % av befolkningen, dvs. inte mindre än proportionen av hantverkare och proletärer i Ryssland idag. Men den roll som de spelade var ojämförligt mindre än den som det moderna ryska proletariatet spelar.

Från vad som sagts måste det stå klart att försöken att i förväg definiera vilken proportion av hela befolkningen som proletärer måste utgöra då de kan erövra den politiska makten är en fruktlös uppgift. Istället för detta, skall vi ge några få siffror som visar proletariatets relativa numeriska styrka i de utvecklade länderna för närvarande. Den yrkesanställda befolkningen i

Tyskland 1895 var 20.500.000 (exkl. armén, statstjänstemännen och personer utan bestämt yrke). Utav detta antal var 12.500.000 proletärer (inkl. lönearbetare i jordbruket, industrin, handeln och även hushållsyrkena); antalet jordbrukare och arbetare uppgick till 10.750.000. Många av de återstående 8.000.000 är i själva verket också proletärer såsom arbetare i hemindustrin, arbetande medlemmar i familjen etc. Antalet lönearbetare inom jordbruket taget separat var 5.750.000. Jordbruksbefolkningen utgjorde 36 % av hela landets befolkning. Dessa siffror härrör, vi upprepar det än en gång, från 1895. De elva år som sedan dess förflutit har onekligen skapat en enorm förändring – i riktning mot en ökning av proportionen av stadsbefolkningen i förhållande till jordbruksbefolkningen (1882 utgjorde jordbruksbefolkningen 42 % av hela antalet), en ökning av industriproletariatet i proportion till jordbruksproletariatet och slutligen en ökning av produktivt kapital per industriarbetare jämfört med 1895. Men även 1895 års siffror visar att det tyska proletariatet för länge sedan utgjorde den dominerande produktivkraften i landet.

Belgien med dess befolkning på 7 miljoner, är ett rent industriland. På varje hundratal yrkesanställda, är 41 verksamma inom industrin i egentlig mening, och endast 21 inom jordbruket. Av de c:a 3.000.000 anställda, består nära 2.000.000 dvs. 60 % av proletärer. Denna siffra skulle bli än mer talande om vi till det skarpt differentierade proletariatet lade de sociala element som är nära besläktade – de s.k. ‘oberoende’ producenterna som är oberoende endast i form, men i verkligheten knutna till kapitalet – de lägre tjänstemännen, soldaterna etc.

Men första platsen i fråga om ekonomins industrialisering och befolkningens proletarisering måste onekligen tilldelas Storbritannien. 1901 uppgick antalet anställda inom jordbruket, skogsnäringen och fisket till 2.300.000, medan antalet inom industrin, handeln och transporten var 12.500.000. Vi ser därigenom att i de största europeiska länderna dominerar städernas befolkning numeriskt över landsbygdens befolkning. Men stadsbefolkningens dominans ligger inte bara i den massa av produktivkraften den utgör, utan även i dess kvalitativa personliga sammansättning. Staden attraherar landsbygdens mest energiska, kunniga och intelligenta element. Att bevisa detta medelst statistik är svårt, trots att en jämförelse mellan åldersgruppernas fördelning på stad och landsbygd ger indirekta bevis för detta. Detta senare faktum har sin egen betydelse. I Tyskland fanns det 1896 enligt beräkningar 8.000.000 personer sysselsatta inom jordbruket och 8.000.000 inom industrin. Men om vi delar upp befolkningen i åldersgrupper ser vi att jordbruket har 1.000.000 personer i åldern 14-40 mindre än industrin. Detta visar att det främst är ‘de gamla och de unga’ som stannar kvar på landsbygden.

Allt detta leder till slutsatsen att den ekonomiska utvecklingen – industrins tillväxt, de stora företagens tillväxt, städernas tillväxt, och proletariatets tillväxt i allmänhet och industriproletariatets i synnerhet – redan har förberett marken inte endast för proletariatets kamp för politisk makt, utan även för erövringen av denna makt.

3. Nu kommer vi till den tredje förutsättningen för socialismen, proletariatets diktatur. Politiken är den nivå där socialismens objektiva förutsättningar sammansmälter med de subjektiva. Under vissa bestämda social-ekonomiska villkor, sätter en klass medvetet ett visst mål – erövringen av den politiska makten; den förenar sina krafter, väger fiendens styrka och värderar situationen. Men inte ens inom denna tredje sfär är proletariatet absolut fritt. Förutom de subjektiva faktorerna – medvetande, förberedelse, och initiativkraft, vars utveckling också har sin logik – möter proletariatet i sin aktivitet också ett antal objektiva faktorer som de härskande klassernas politik och de existerande statsinstitutionerna (såsom armén, klasskolorna, statskyrkan), internationella förhållanden etc.

Vi skall först behandla de subjektiva villkoren: proletariatets förberedelser för en socialistisk revolution. Det är naturligtvis inte tillräckligt att teknikens standard har gjort socialismens

fördelaktigare ur den sociala arbetsproduktivitetens synvinkel. Det är inte heller tillräckligt att den sociala differentieringen som baseras på denna teknik har skapat ett proletariet som är den största klassen i fråga om antal och ekonomisk roll, och som är objektivt intresserad av socialismen. Det är också nödvändigt att denna klass är *medveten* om sina objektiva intressen. Det är nödvändigt att den *förstår* att det inte finns någon annan utväg för den än genom socialismen; det är nödvändigt att den sammansmälter i en armé som är tillräckligt mäktig för att erövra den politiska makten i öppen strid.

Det vore för närvarande dumt att för proletarietet förneka nödvändigheten av en förberedelse i denna fråga. Endast gammalmodiga blanquister kan hoppas på frälsning från konspiratoriska organisationers initiativ, vilka tar form oberoende av massorna; eller deras antipod, anarkisterna, som hoppas på massornas spontana, elementära utbrott, vars slut ingen kan förutsäga. Socialdemokraterna talar om maktens erövring som *en revolutionär klass' medvetna handlande*.

Men många socialistiska ideologer (ideologer i ordets sämsta betydelse – de som ställer allting på huvudet) talar om massornas förberedelse för socialismen i betydelsen att det skall moraliskt återuppväckas. Proletariatet, och t.o.m. 'mänskligheten' i allmänhet, måste först skaka av sig sin gamla egoistiska natur och altruismen måste bli det sociala livets dominerande drag etc. Eftersom vi är långt från ett sådant sakernas tillstånd och eftersom 'den mänskliga naturen' förändras mycket långsamt, skjuts socialismen upp för århundraden framåt. Ett sådant synsätt kan möjligen tyckas realistiskt och evolutionärt, osv. men i själva verket är det ingenting annat än ytlig moralism.

Det antas ett en socialistisk psykologi måste utvecklas innan socialismens ankomst, med andra ord: att det är möjligt för massorna att få en socialistisk psykologi under kapitalismen. Man får inte här blanda samman den medvetna kampen för socialismen med en socialistisk psykologi. Den senare förutsätter en avsaknad av egoistiska motiv inom det ekonomiska livet, medan kampen för socialismen beror av proletariatets klasspsykologi. Hur många beröringspunkter det än må finnas mellan proletariatets klasspsykologi och den klasslösa socialistiska psykologin, skiljs de likväl åt genom en djup klyfta.

Den gemensamma kampen mot exploatering alstrar skott av idealism, kamratlig solidaritet och självuppoffring, men samtidigt tillåter inte den individuella existenskampen, fattigdomens ständiga avgrund, differentieringen inom arbetarnas egna led, trycket från de okunniga massorna under, och de borgerliga partiernas korrumpierande inflytande, att dessa skott går i blom. Ty även om han förblir en filisteraktig egoist, och utan att han överskrider det 'mänskliga' värde som gäller för den genomsnittlige representanten för de borgerliga klasserna, vet genomsnittsarbetaren av erfarenhet att *hans enklaste behov och naturliga begär endast kan tillfredsställas på det kapitalistiska systemets ruiner*.

Idealisterna tänker sig den framtida, avlägsna generation som skall ha blivit värdig socialismen exakt så som de kristna tänker sig medlemmarna i de första kristna församlingarna.

Vilken psykologi kristendomens första proselyter än må ha haft – vi vet från Apostlagärningarna att några av dem förskingrade allmän egendom – misslyckades kristendomen alltefterhand som den spreds, inte bara med att återuppväcka folkets själ, utan den degenererade själv, blev materialistisk och byråkratisk. Från 'broder undervisar broder' förvandlades den till påvedöme, från vandrande tiggarskap blev den till munkparasitism. Kort sagt: kristendomen misslyckades inte bara med att övervinna den miljö där den spreds, den blev själv ett offer för denna. Detta berodde inte på bristande kapacitet eller snikenhet hos kristendomens fäder och lärare, utan detta var en konsekvens av de obevekliga lagar som gör

den mänskliga psykologin beroende av det sociala livets och arbetets förhållanden, och kristendomens fäder och lärare visade detta beroende i sina egna personer.

Om socialismen siktade mot att skapa en ny mänsklig natur inom det gamla samhällets ramar, skulle den inte vara någonting annat än en ny upplaga av de moraliska utopierna. Socialismen siktar inte mot att skapa en socialistisk psykologi som en förutsättning för socialismen utan att skapa socialistiska livsvillkor som en förutsättning för en socialistisk psykologi.

Kapitel VIII. En arbetarregering i Ryssland och socialismen

Vi har visat ovan att de objektiva förutsättningarna för en socialistisk revolution redan har skapats av den ekonomiska utvecklingen i de avancerade kapitalistiska länderna. Men vad kan vi i detta sammanhang säga om Ryssland?

Kan vi vänta oss att maktens överföring i det ryska proletariats händer kommer att förvandla vår nationella ekonomi till en socialistisk? För ett år sedan besvarade vi denna fråga i en artikel som utsattes för en enorm spärrelad av kritik av organen för de båda fraktionerna i vårt parti. I denna artikel förklarade vi följande:

‘Parisarbetarna’, berättar Marx¹ för oss, ‘begärde inte mirakel från sin Kommun. Vi får inte heller vänta oss omedelbara underverk från en proletär diktatur av idag. Den politiska makten är inte allsmäktig. Det vore absurt att anta att det endast är nödvändigt för proletariats att ta makten och att sedan utfärda några få dekret för att ersätta kapitalismen med socialism. Ett ekonomiskt system är inte en produkt av regeringshandlingar. Allt som proletariats kan göra är att utnyttja sin politiska makt med all tänkbar energi för att lätta och förkorta den ekonomiska utvecklingens väg mot kollektivism.

Proletariats kommer att börja med de reformer som framställts i det s.k. minimiprogrammet. Och direkt från dessa kommer själva logiken i deras position att tvinga det att övergå till kollektivistiska åtgärder.

Att införa åttatimmarsdag och en brant stigande progressiv inkomstskatt kommer att vara relativt lätt, även om tyngdpunkten inte heller här kommer att ligga i själva utfärdandet av ‘akten’ utan i organiseringen av åtgärdernas praktiska utförande. Men den största svårigheten kommer att vara – och häri ligger övergången till kollektivismen! – statens organisation av produktionen i de fabriker som stängts av ägarna som ett svar på utfärdandet av dessa lagar. Att utfärda en lag för avskaffandet av arvsrätten och att genomföra en sådan lag i praktiken kommer att vara en jämförelsevis lätt uppgift. Arv i form av penningkapital kommer inte heller att besvära proletariats eller att tynga dess ekonomi. Men att handla som arvtagare till jorden och industrikapitalet betyder att arbetarstaten måste vara beredd på att organisera den sociala produktionen.

Detsamma, men i ännu högre grad, måste sägas om exproprieringen – med eller utan kompensation. Expropriering med kompensation skulle vara politiskt fördelaktigt men finansiellt svårt, medan exproprieringen utan kompensation skulle vara finansiellt fördelaktigt men politiskt svårt. Men den största svårigheten av alla kommer att bli organisationen av produktionen. Vi upprepar: proletariats regering är inte en regering som kan göra underverk.

Produktionens socialisering kommer att börja med de industrigrenar som erbjuder minst svårigheter. Under den första perioden kommer den socialiserade produktionen att vara ett antal oaser, som sammanknyts med de privata företagen genom varucirkulationens lagar. Ju mer fältet för en social produktion utsträcks, desto mer uppenbara blir dess fördelar, desto fastare kommer den politiska regimen att sitta i sadeln, och desto djärvare kommer proletariats fortsatta ekonomiska åtgärder att bli. Genom dessa åtgärder kan det inte och vill det inte enbart lita till de nationella produktivkrafterna, utan också till hela världstekniken, liksom det i sin revolutionära politik kommer att lita till inte endast klassrelationerna inom landet utan också till det internationella proletariats historiska erfarenheter.’

Proletariats politiska dominans är oförenligt med dess ekonomiska förslavning. Oberoende av under vilket politiskt flagg proletariats kommit till makten tvingas det slå in på den

¹ K. Marx: *Pariskommunen*. – Ö. a.

socialistiska politikens väg. Det vore höjden av utopism att tro att proletariatet efter att ha blivit politiskt dominerande genom den borgerliga revolutionens inre mekanism, skulle kunna – även om det skulle önska det – begränsa sin uppgift till upprättandet av republikanskt-demokratiska villkor för bourgeoisins sociala dominans. Proletariatets politiska dominans, även om den endast är temporär, kommer att i enorm grad försvaga kapitalets motstånd, vilket alltid behöver statens stöd och detta kommer att ge proletariatets ekonomiska kamp en enorm omfattning. Arbetarna måste kräva att den revolutionära regeringen stöder strejkande arbetare, och en regering som lutar till arbetarna kan inte vägra att uppfylla detta krav. Men detta innebär att man paralyserar effekten av arbetskraftens reservarmé och gör arbetarna dominerande inte endast politiskt utan också ekonomiskt, och förvandlar privat äganderätt över produktionsmedlen till en fiktion. Dessa oundvikliga social-ekonomiska konsekvenser av den proletära diktaturen kommer att visa sig mycket snabbt, långt innan det politiska systemets demokratisering har fullbordats. Barriären mellan ‘minimi’- och ‘maximi’-programmet försvinner omedelbart då proletariatet kommit till makten.

Det första en proletär regim måste behandla efter maktövertagandet är en lösning av jordbruksfrågan, varav ödet för de stora folkmassorna i Ryssland är beroende. I lösningen av denna fråga, kommer proletariatet, liksom i andra, att ledas av det grundläggande målet i sin ekonomiska politik, dvs. att kontrollera ett så stort område som möjligt för att kunna utföra den socialistiska ekonomins organisation. Formen och utförandet av jordbrukspolitiken måste emellertid bestämmas av de materiella resurser som finns till proletariatets förfogande, liksom av omsorg för att inte kasta möjliga allierade in i kontrarevolutionärernas led.

Jordbruksfrågan, dvs. frågan om jordbrukets öde och dess sociala relationer, är naturligtvis inte uttömd genom *jordfrågan*, dvs. frågan om formerna för jordens ägande. Men det råder inget tvivel om att lösningen av jordfrågan, även om den inte avgör jordbruksutvecklingen, åtminstone kommer att avgöra proletariatets jordbrukspolitik: med andra ord, måste det den proletära regimen gör med jorden vara nära sammanknutet med dess allmänna attityd gentemot jordbruksutvecklingen och dess behov. Av denna anledning måste jordfrågan inta första platsen.

En lösning på jordfrågan som socialistrevolutionärerna har givit en långt ifrån oklanderlig popularitet är socialiseringen av all jord; en term, som, när den befriats från sin europeiska fasad, inte betyder någonting annat än ‘jämlighet i jordens utnyttjande’ (eller ‘svart omfördelning’). Programmet för en lika fördelning av jorden förutsätter exproprieringen av all jord, inte bara den privatägda jorden i allmänhet, eller den privatägda bondejorden, utan även den kommunala jorden. Om vi kommer ihåg att denna expropriering skulle vara en av den nya regimen första handlingar, medan varukapitalistiska förhållanden fortfarande dominerade, då skulle vi se att de första ‘offren’ för denna expropriering skulle vara (eller snarare, skulle känna sig vara) bönderna. Om vi kommer ihåg att bonden under åtskilliga decennier, har betalt inlösen vilka skulle förvandlat den tilldelade jorden till hans egen privata egendom, om vi kommer ihåg att några av de mer välbärgade bönderna erhållit – onekligen genom att göra stora uppoffringar, som fortfarande vilar på den nuvarande generationens axlar – stora jordområden som privat egendom, då kan man lätt föreställa sig vilket enormt motstånd som skulle skapas genom försöket att förvandla den kommunala och mindre, privatägda jorden till statsegendom. Om den nya regimen handlade på detta sätt skulle den börja med att skapa en enorm opposition bland bönderna.

Av vilken anledning skulle den kommunala och mindre, privatägda jorden förvandlas till statsegendom? För att på ett eller annat sätt göra den tillgänglig för ‘lika’ ekonomisk exploatering av alla jordägare, inklusive de nu jordlösa bönderna och lantbruksarbetarna. På så sätt skulle den nya regimen inte vinna något *ekonomiskt* på att expropriera småbruken och den kommunala jorden, ty efter omfördelningen skulle den statliga och allmänna jorden odlas

som privata bruk. *Politiskt* skulle den nya regimen göra ett stort misstag, eftersom den omedelbart skulle sätta massan av bönderna emot stadsproletariatet som ledaren för den revolutionära politiken.

En lika fördelning av jorden förutsätter vidare att utnyttjandet av hyrd arbetskraft skulle förbjudas i lag. Avskaffandet av lönearbete kan och måste vara en *konsekvens* av den ekonomiska reformen, men den kan inte avgöras av juridiska förbud. Det räcker inte med att förbjuda den kapitalistiska jordägaren att utnyttja lönearbete, det är först och främst nödvändigt att säkerställa den jordlöse arbetarens existens – och en rationell existens från den socialekonomiska synpunkten. Programmet för lika nyttjande av jorden, med förbud mot användningen av lönearbete skulle å ena sidan innebära att de jordlösa arbetarna tvingades slå sig ned på små jordbitar och å andra sidan att regeringen tvingades förse dem med den nödvändiga utrustningen för deras socialt irrationella produktion.

Man måste naturligtvis förstå att proletariats intervention i jordbrukets organisation inte kan börja med att binda strödda arbetare till små jordstycken, utan med statens och kommunernas utnyttjande av de stora godsens. Endast när produktionens socialisering har fått en fast grund kan socialiseringsprocessen fortsätta, emot förbud för hyrd arbetskraft. Detta kommer att omöjliggöra små kapitalistiska jordbruk, men det lämnar ännu rum för gårdar som kan försörja sina ägare, och exproprieringen av dessa ingår inte i det socialistiska proletariats planer.

I vilket fall kan vi inte lova att uppfylla ett program om lika fördelning, vilket å ena sidan förutsätter en mållös, rent formell expropriering av småbruken, och å andra sidan kräver en total uppbyggnad av stora gods i småbitar. Denna politik, som vore direkt slösaktig ur den ekonomiska synvinkeln, skulle endast ha dolda reaktionärt-utopiska motiv, och framför allt skulle den försvaga det revolutionära partiet.

Men hur långt kan arbetarklassens socialistiska politik användas på Rysslands ekonomiska förhållanden? Vi kan med säkerhet säga en sak – att den kommer att stöta på politiska hinder mycket snabbare än den kommer att snubbla över landets tekniska efterblivenhet. *Utan ett direkt statligt stöd från det europeiska proletariatet kan Rysslands arbetarklass inte behålla makten och förvandla sin temporära dominans till en långvarig socialistisk diktatur.* Det kan inte råda någon som helst tvekan om detta. Men å andra sidan kan det inte heller råda någon tvekan om att en socialistisk revolution i Västerlandet kommer att möjliggöra för oss att direkt förvandla arbetarklassens temporära dominans till en socialistisk diktatur.

1904 diskuterade Kautsky framtidsutsikterna för en social utveckling och beräknade möjligheten av en tidig revolution i Ryssland. Han skrev: 'Revolutionen i Ryssland kan inte omedelbart resultera i en socialistisk regim. Landets ekonomiska förhållanden är ännu inte mogna för detta.' Men den ryska revolutionen kommer säkerligen att ge en stark impuls till den proletära rörelsen i resten av Europa och som en konsekvens av den kamp som kommer att flamma upp, kan proletariatet komma till makten i Ryssland. 'En sådan utgång måste', fortsätter Kautsky, 'få inflytande över hela Europa. Den måste leda till proletariats politiska dominans i Västeuropa och skapa möjligheten för det östeuropeiska proletariatet att förkorta stadierna i sin utveckling och genom att kopiera tyskarnas metoder, *på konstgjord väg sätta upp socialistiska institutioner.* Samhället som helhet kan inte på konstgjord väg hoppa över några stadier i sin utveckling, men det är möjligt för integrerande delar av samhället att påskynda sin försenade utveckling genom att imitera de mera utvecklade länderna och tack vare detta även ställa sig i spetsen för utvecklingen, ty de tyngs inte ned av traditionens ballast som de andra nationerna måste släpa med sig ... Detta kan hända', säger Kautsky, 'men som

vi redan sagt, lämnar vi här oundviklighetens område och närmar oss *möjlighetens*, och därför kan det också hända helt annorlunda.²

Dessa rader skrevs av denna tyska socialdemokratiska teoretiker i en tid då han grubblade över frågan om revolutionen först skulle bryta ut i Ryssland eller i Västerlandet. Sedan dess har det ryska proletariatet visat en kolossal styrka, som inte ens de ryska socialdemokraterna i sina mest optimistiska stunder räknat med. Den ryska revolutionens inriktning vad gäller de grundläggande dragen, slogs fast. Vad som för två eller tre år sedan tycktes möjligt, närmade sig nu det sannolika och allt talar för det faktum att den står vid oundviklighetens rand.

² K. Kautsky, *Revolutionära perspektiv*, Kiev 1906. – L. T.

Kapitel IX. Europa och revolutionen

I juni 1905 skrev vi:

‘Mer än ett halvt sekel har förflutit sedan 1848, ett halvt sekel av oupphörliga, kapitalistiska erövringar över hela världen, ett halvt sekel av ömsesidig anpassning mellan den borgerliga reaktionens och den feodala reaktionens styrkor, ett halvt sekel då bourgeoisin har visat sin frenetiska hunger efter dominans och sin beredvillighet att vildsint kämpa för denna.

Liksom en man på jakt efter *perpetuum mobile* stöter på ständigt nya hinder, och skapar maskin efter maskin för att övervinna dem, så har bourgeoisin förvandlat och omkonstruerat sin statsapparat samtidigt som den undviker ‘olagliga’ konflikter med de fientliga styrkorna. Men liksom vår uppfinnare av *perpetuum mobile* slutligen stöter på ett oöverstigligt hinder i lagen om energins bevarande, så måste bourgeoisin slutligen stöta emot ett oöverstigligt hinder på sin väg: klassantagonismen, vilket oundvikligen måste resultera i konflikt.

Genom att binda samman alla länder via sitt produktionssätt och sin handel har kapitalismen förvandlat hela världen till en enda ekonomisk och politisk organism. Liksom modern kredit binder samman tusentals företag med osynliga trådar och ger kapitalet en otrolig rörlighet, vilket förhindrar många små bankrutter, men samtidigt är orsaken till en exempellös ökning av allmänna ekonomiska kriser, så har kapitalismens alla ekonomiska och politiska ansträngningar, dess världshandel, dess system av monstruösa statsskulder och nationernas politiska grupperingar – vilka drar in alla reaktionens styrkor i ett slags världsomfattande aktiebolag – inte bara motstått alla individuella politiska kriser, utan också skapat en bas för en social kris av oerhörda dimensioner. Genom att driva alla sjukdomsprocesser under ytan, genom att undvika alla svårigheter, genom att avfärda alla djupa frågor inom den interna och den internationella politiken och genom att släta över alla motsättningar, har bourgeoisin lyckats förhindra upplösningen, men därigenom har den också förberett en radikal likvidering av dess styre i världsskala. Bourgeoisin har lystet hängt sig fast i varje reaktionär kraft utan att fråga efter dess ursprung. Påven och Sultanen var inte dess sista vänner. Det enda skälet till att ‘vänskaps’-band inte upprättades med Kejsaren av Kina, var att han inte representerade någon makt. Det var mycket fördelaktigare för bourgeoisin att plundra hans rike än att hålla honom i sin tjänst som gendarm och betala honom ur egna koffertar. Vi ser sålunda att världsbourgeoisin har gjort statssystemets stabilitet beroende av reaktionens instabila förborgerliga bålverk.

Detta ger omedelbart de händelser som nu börjar en internationell karaktär och öppnar en vid horisont. Rysslands politiska frigörelse under arbetarklassens ledning kommer att föra denna klass till höjder som tidigare varit okända i historien, ge den kolossal makt och enorma resurser, och bli det som inleder kapitalismens likvidering, för vilken historien har skapat alla objektiva villkor.¹

Om det ryska proletariatet, efter att temporärt ha fått makten, inte genom sitt eget initiativ för ut revolutionen till Europa, kommer det att *tvingas* göra så genom den europeiska feodalt-borgerliga reaktionen. Det vore naturligtvis lönlöst att i denna stund söka bestämma de metoder som kommer att användas då den ryska revolutionen stöter emot det gamla kapitalistiska Europa. Men dess metoder kan kanske helt oväntat visa sig. Låt oss ta Polen som ett exempel på en länk mellan det revolutionära österlandet och det revolutionära Västerlandet, även om vi tar detta som en illustration till vår tanke snarare än som en verklig förutsägelse.

¹ Se mitt förord till F. Lassalles *Adress till juryn*, publ. av ‘Molot’ – L. T.

En seger för revolutionen i Ryssland kommer att innebära en oundviklig seger för revolutionen i Polen. Det är inte svårt att föreställa sig att existensen av en revolutionär regim i de tio provinserna i det ryska Polen måste leda till en revolt i Galizien och Poznan. Hohenzoller- och Habsburgsregeringarna kommer att besvara detta genom att sända militära styrkor till den polska gränsen och gå över den i syfte att krossa sin fiende i själva hans centrum –Warszawa. Det är helt klart att den ryska revolutionen inte kan lämna sin västerländska förtrupp i den preussisk-österrikiska soldatmaktens händer. Krig mot Wilhelm II:s och Franz Josefs regeringar skulle under sådana omständigheter bli en akt av självförsvar för den revolutionära regeringen i Ryssland. Vilken attityd skulle det österrikiska och tyska proletariatet då inta? Det är tydligt att de inte skulle kunna förbli passiva medan deras länders arméer ger sig ut på ett kontrarevolutionärt korståg. Ett krig mellan det feodalt-borgerliga Tyskland och det revolutionära Ryssland skulle oundvikligen leda till en proletär revolution i Tyskland. Vi säger till dem som tycker att detta påstående verkar alltför kategoriskt: säg någon annan historisk händelse som med större säkerhet skulle tvinga de tyska arbetarna och de tyska reaktionärerna i öppen kraftmätning.

När vårt oktoberministerium oväntat ställde Polen under krigslagar, cirkulerade ett mycket trovärdigt rykte att detta gjordes på direkta instruktioner från Berlin. Då duman upplöstes, publicerade regeringstidningarna nyhetsmeddelanden, vilka presenterades som hot, angående förhandlingar mellan regeringarna i Berlin och Wien med tanke på en väpnad intervention i Rysslands inre angelägenheter i syfte att undertrycka upproriskheten. Inga förnekanden från ministeriet kunde ta bort den effekt som detta meddelande fick. Det var uppenbart att i de tre grannländernas palats förbereddes en blodig kontrarevolutionär hämnd. Hur kunde det vara annorlunda? Kunde de närliggande halvfeodala monarkierna stå passiva medan revolutionens flammor slickade deras rikens gränser?

Den ryska revolutionen, som ännu är långt från segern, har redan genom Polens förmedling fått konsekvenser i Galizien. 'Vem kunde för ett år sedan förutse', utropade Daszynskij vid den polska socialdemokratiska partikonferensen i Lvov i maj i år, 'det som nu sker i Galizien? Denna stora bonderörelse har väckt förvåning i hela Österrikes. Zborac väljer en socialdemokrat som vicemarskalk i det regionala rådet. Bönderna publicerar en socialistisk revolutionär bondetidning som kallas 'Den röda flaggan', stora massmöten med 30.000 deltagare, processioner med röda fanor och revolutionära sånger paraderar genom de galiziska byarna, som en gång var så lugna och apatiska ... Vad kommer att hända då ett skrik från Ryssland om jordens nationalisering når dessa fattiga bönder?' I sin diskussion med den polske socialisten Lusnia för över två år sedan, påpekade Kautsky att Ryssland inte längre fick betraktas som en fotboja på Polen och inte heller Polen som en österländsk avdelning av det revolutionära Europa, vilken placerats som en kil i den moskovitiska barbarismen. I händelse av att den ryska revolutionen utvecklas och segrar, kommer den polska frågan enligt Kautsky att 'än en gång bli akut, men inte på det sätt Lusnia trott. Den kommer inte att vändas mot Ryssland utan mot Österrikes och Tyskland och i den mån Polen kommer att tjäna revolutionen kommer dess uppgift inte att vara att försvara revolutionen mot Ryssland utan att föra den vidare in i österrike och Tyskland.' Denna profetia står närmare sitt förverkligande än Kautsky måhända själv trodde.

Men ett revolutionärt Polen är inte alls den enda startpunkten för revolutionen i Europa. Vi påpekade ovan att bourgeoisin systematiskt har avstått från att lösa många komplicerade och akuta frågor både i den inre och yttre politiken. Efter att ha satt stora massor av män under vapen är de borgerliga regeringarna oförmögna att med sitt svärd skära genom den internationella politikens knut. Endast en regering som har förlorat marken under sina fötter och inspireras genom förtvivlans mod kan sända hundratals och tusentals män i krig. Under den politiska kulturens, den militära vetenskapens, den allmänna rösträttens och den allmänna

värnpliktens moderna förhållanden kan endast en djup självsäkerhet eller en galen adventurism ställa två nationer i konflikt med varandra. Under det fransk-preussiska kriget 1870 hade vi å ena sidan Bismarck som kämpade för en preusserisering av Tyskland, vilket när allt kommer omkring innebar nationell enhet, en elementär nödvändighet som erkändes av varje tysk, och å andra sidan Napoleon III:s regering, oförskämd, kraftlös, föraktad av nationen, redo för vilket äventyr som helst som lovade den ytterligare tolv månaders livstid. Samma uppdelning av rollerna härskade i det rysk-japanska kriget. Å ena sidan hade vi Mikados regering – hittills utan opposition från ett revolutionärt proletariat – vilken kämpade för det japanska kapitalets dominans i Fjärran Östern, och å andra sidan en autokratisk regering som hade överlevt sig själv och sökte ersätta sina inre nederlag med segrar utomlands.

I de gamla kapitalistiska länderna finns det inga 'nationella' krav, dvs. *krav från det borgerliga samhället som helhet*, vilket den härskande bourgeoisin kan sägas förespråka. Frankrikes, Storbritanniens, Tysklands och Österrikes regeringar är oförmögna att föra nationella krig. Massornas vitala intressen, de förtryckta nationaliteternas intressen, eller ett grannlands barbariska inre politik kan inte driva en enda borgerlig regering i ett krig som kunde ha en frigörande och därigenom nationell karaktär. Å andra sidan kan de kapitalistiska rofferiintressena, som tid efter annan får än den ena och än den andra regeringen att klirra med sporrarna och skramla med sablarna i världens ansikte, inte väcka någon respons från massorna. Av den anledningen varken kan eller vill bourgeoisin proklamera och föra några nationella krig. Vad moderna anti-nationella krig leder till har nyligen visats i två exempel – i Sydafrika och i Fjärran Östern.

Det allvarliga nederlaget för Storbritanniens imperialistiska konservatism är inte det sista resultatet av boerkriget. En mycket viktigare och för bourgeoisin mera hotfull konsekvens av den imperialistiska politiken är det brittiska proletariats politiska självbestämmanderätt, som när den väl börjat, kommer att gå fram med sjumilastövlar. Vad gäller konsekvenserna för Petrogradregeringen av det rysk-japanska kriget är dessa så väl kända att det inte är nödvändigt att dröja vid dem. Men även utan dessa två erfarenheter har de europeiska regeringarna, från det ögonblick proletariatet började stå på egna ben, alltid fruktat för valet mellan krig och revolution. Det är just denna fruktan för proletariats revolt som tvingar de borgerliga partierna att samtidigt som de röstar för monstruösa summor till militärutgifterna, göra högtidliga deklarationer till förmån för fred, att drömma om en internationell skiljedomstol och t.o.m. om ett Europas Förenade Stater. Dessa beklagansvärda deklarationer kan naturligtvis inte avskaffa vare sig antagonismerna mellan staterna eller de väpnade konflikterna.

Den väpnade fred som uppstod i Europa efter det fransk-preussiska kriget baserades på en europeisk maktbalans som inte bara förutsatte Turkiets okränkbarhet, Polens delning och Österrikes bevarande – denna etnografiska harlekingsmantel – utan även bevarandet av den ryska despotismen, väpnad till tänderna, som den europeiska reaktionens gendarm. Men det rysk-japanska kriget riktade ett allvarligt slag mot detta konstgjort upprätthållna system där autokratin intog en framstående position. Ryssland föll för en tid ur makternas s.k. samspel. Maktbalansen förstördes. Å andra sidan väckte Japans framgångar den kapitalistiska bourgeoisins aggressiva instinkter, särskilt börsernas, vilka spelar en framstående roll inom den samtida politiken. Möjligheten för ett krig på europeisk jord växte i hög grad. Konflikter mognar överallt och även om de tills vidare har mildrats genom diplomatiska medel är detta ingen garanti för att dessa kan vara framgångsrika i långa loppet. *Men ett europeiskt krig innebär oundvikligen en europeisk revolution.*²

² Denna mening har kursiverats i 1919 års upplaga. – Ö. a.

Under det rysk-japanska kriget deklarerade Frankrikes socialistparti att om den franska regeringen intervenerade till förmån för autokratin, skulle det uppmana proletariatet att vidta beslutsamma åtgärder även om detta skulle innebära en revolt. I mars 1906, då den fransk-tyska konflikten över Marocko blev alarmerande, beslöt den Internationella Socialistiska Byrån att, i händelse av krig, 'vidtaga de mest fördelaktiga handlingsmetoderna för alla internationella socialistiska partier och för hela den organiserade arbetarklassen för att undvika ett krig eller göra slut på det'. Detta var naturligtvis bara en resolution. Det krävs ett krig för att pröva dess verkliga betydelse, men bourgeoisin har all anledning att undvika detta prov. Men tyvärr för bourgeoisin är de internationella relationernas logik starkare än diplomatins.

Rysslands bankrutt – antingen den nu blir ett resultat av byråkratins fortsatta skötsel av affärerna, eller om den deklarerar av en revolutionär regering som kommer att vägra betala för den gamla regimens synder – kommer att få en fruktansvärd effekt på Frankrike. Radikalerna, som nu har Frankrikes politiska öde i sina händer har genom sin maktutövning även övertagit alla funktioner för att skydda Kapitalets intressen. Av detta skäl finns det all anledning att anta att den finansiella kris som nu beror på Rysslands bankrutt kommer att återverka direkt på Frankrike i form av en akut politisk kris, vilken endast kan sluta med att makten överflyttas i proletariatets händer. På det ena eller andra sättet: antingen genom en revolution i Polen, genom konsekvenserna av ett europeiskt krig eller som ett resultat av Rysslands statsbankrutt, kommer revolutionen att svepa in över det gamla kapitalistiska Europas gränser.

Men även utan händelsernas yttre tryck såsom krig eller bankrutt, kan revolutionen i den närmaste framtiden stiga fram i något europeiskt land som en konsekvens av klasskampens enorma skärpning. Vi skall inte nu söka göra antaganden om vilket europeiskt land som först kommer att beträda revolutionens väg. Men om en sak kan det inte råda någon tvekan: klassmotsättningarna i alla europeiska länder har under den senaste tiden nått en hög intensitetsnivå.

Socialdemokratins kolossala framväxt i Tyskland inom en halv-absolutistisk konstitutions ram, kommer med absolut nödvändighet att leda proletariatet till en öppen konfrontation med den feodala-borgerliga monarkin. Frågan om att bjuda motstånd mot en politisk statskupp genom en generalstrejk har under det senaste året varit en av de centrala frågorna i det tyska proletariatets politiska liv. I Frankrike har maktens överflyttning till Radikalerna definitivt lösgjort proletariatets händer, ty det var under en lång tid sammankedjat genom samarbete med de borgerliga partierna i kampen mot nationalism och klerikalism. Det socialistiska partiet, som berikats genom fyra revolutioners odödliga traditioner och den konservativa bourgeoisin som gömmer sig bakom Radikalismens mask, står ansikte mot ansikte. I Storbritannien, där under ett sekel två borgerliga partier regelbundet har suttit på parlamentarismens gungbräda, har proletariatet under inflytande från en hel serie faktorer nyligen beträtt den politiska självständighetens väg. Medan denna process i Tyskland tog fyra decennier, kan den brittiska arbetarklassen, som äger mäktiga fackföreningar och som har en rik erfarenhet av ekonomisk kamp, med några få hopp komma förbi den kontinentala socialismens armé.

Den ryska revolutionens inflytande på det europeiska proletariatet är enormt. Förutom att den förstör den ryska absolutismen, den europeiska reaktionens starkaste fäste, kommer den att skapa de nödvändiga förutsättningarna för en revolution i den europeiska arbetarklassens medvetande och temperament.

De socialistiska partiernas funktion var och är att revolutionera arbetarklassens medvetande, liksom kapitalismens utveckling revolutionerade de sociala relationerna. Men arbetet med

agitation och organisation bland proletariatets led har en inre tröghet. De europeiska socialistpartierna, särskilt det största av dem, det tyska socialdemokratiska partiet, har utvecklat sin konservatism i samma takt som de stora massorna har omfattat socialismen och ju mera dessa massor har organiserats och disciplinerats. *Som en konsekvens av detta, kan socialdemokratin, som är en organisation som förkroppsligar proletariatets politiska erfarenhet, i ett visst ögonblick bli ett direkt hinder för en öppen konflikt mellan arbetarna och den borgerliga reaktionen.*³ Med andra ord: de proletära partiernas propagandistisk-socialistiska konservatism kan i ett visst ögonblick hålla tillbaka proletariatets direkta kamp för makten. Den ryska revolutionens enorma inflytande tyder på att den kommer att förstöra partirutinen och konservatismen och ställa frågan om en öppen styrkeprövning mellan proletariatet och den kapitalistiska reaktionen på dagordningen. Kampen för allmän rösträtt i Österrike, Sachsen och Preussen har blivit akut under direkt inflytande från oktoberstrejkerna i Ryssland. Revolutionen i öst kommer att smitta det västerländska proletariatet med en revolutionär idealism och skapa en önskan att tala 'ryska' med sina fiender. Om det ryska proletariatet skulle komma till makten – om än bara som ett resultat av en tillfällig konjunktur i vår borgerliga revolutions utveckling – skulle den möta ett organiserat motstånd från världsreaktionen, och å andra sidan en beredvillighet från världsproletariatet att ge ett organiserat stöd.

Om den ryska arbetarklassen lämnas ensam med sina egna resurser kommer den oundvikligen att krossas av kontrarevolutionen i det ögonblick som bönderna vänder sig bort från den. Den har inget annat alternativ än att sammanlänka sitt politiska styres framtid och följaktligen hela den ryska revolutionens öde med den socialistiska revolutionen i hela Europa. Den kolossala statspolitiska makt som den fått genom en tillfällig konjunktur i den ryska borgerliga revolutionens utveckling kommer den att kasta på vågskålen för klasskampen i hela den kapitalistiska världen. Med statsmakten i sina händer, med kontrarevolutionen i ryggen och den europeiska reaktionen framför sig, kommer den att till sina kamrater över hela världen sända sitt stridsrop, och detta kommer att vara en uppmaning till den sista striden: *Arbetare i alla länder, förena er!*

³ Denna mening är kursiverad i 1919 års utgåva. – Ö. a.

Appendix: Kampen för makt

Vi har framför oss en pamflett om vårt program och vår taktik, betitlad 'Det ryska proletariats uppgifter – Ett brev till kamrater i Ryssland'. Detta dokument har undertecknats av P. Axelrod, Astrov, A. Martinov, L. Martov och S. Semkovskij.¹

Revolutionens problem skisseras i detta 'brev' i mycket allmänna drag; klarheten och precisionen försvinner i proportion till att författarna går från att beskriva den situation som skapats av kriget till de politiska framtidsutsikterna och de taktiska slutsatserna; själva terminologin blir diffus och de sociala definitionerna tvetydiga.

Två stämningar tycks, utifrån sett, råda i Ryssland: för det första, oro för det nationella försvaret – från Romanoverna till Plechanov – och för det andra, allmänt missnöje – från den oppositionella, byråkratiska Fronden till utbrott av gatuoroligheter. Dessa två genomträngande stämningar skapar också en illusion om en framtida folklig frihet genom det nationella försvaret. Men dessa två stämningar är i stor utsträckning ansvariga för den obestämdhet som råder i presentationen av den 'folkliga revolutionen' t.o.m. när den formellt ställs mot 'det nationella försvaret'.

Själva kriget, med alla dess nederlag, har inte skapat det revolutionära problemet, eller frambragt de revolutionära styrkorna för dess lösning. Historien börjar inte för oss med Warszawas kapitulation inför prinsen av Bayern. Både de revolutionära motsättningarna och de sociala styrkorna är som de vi mötte först 1905, bara avsevärt modifierade av de följande tio åren. Kriget har bara på ett mycket mekaniskt, grafiskt sätt avslöjat regimens objektiva bankrutt. Samtidigt har det skapat förvirring i det sociala medvetandet, där 'alla' tycks vara infekterade med en önskan att motstå Hindenburg likaväl som med hat mot 3 juniregeringen.² Men liksom organisationen för ett 'folkkrig' ända från första början stöter mot den tsaristiska polisen och därigenom avslöjar att 3 junis Ryssland är ett faktum, och att ett 'folkkrig' är en fiktion, på samma sätt stöter synen på en 'folkrevolution' vid själva tröskeln samman med Plechanovs socialistiska polis, vilken man tillsammans med hela hans svit, skulle kunna se som en fiktion om inte Kerenskij, Miljukov, Guchkov och allmänt icke-revolutionära och anti-revolutionära nationaldemokrater och nationalliberaler stod därbakom.

"Brevet" kan naturligtvis inte ignorera nationens klassuppdelning, eller att nationen med revolutionens medel måste rädda sig från krigets och den nuvarande regimens konsekvenser. 'Nationalisterna och oktobristerna, progressisterna, kadeterna, industrialisterna och t.o.m. en del (!) av den radikala intelligentsian förklarar med en röst att byråkratin är oförmögen att försvara landet och kräver en mobilisering av de sociala krafterna för landets försvar ...' Brevet drar den korrekta slutsatsen om den anti-revolutionära karaktären i denna inställning, vilken förutsätter 'enhet med de nuvarande härskarna i Ryssland, med byråkraterna, adelsmännen och generalerna, för att försvara staten'. Brevet pekar också korrekt ut den anti-revolutionära inställningen hos de 'borgerliga patrioterna av alla schatteringar'; och hos socialpatrioterna, kan vi tillägga, vilka brevet inte alls nämner.

Av detta måste vi dra slutsatsen att socialdemokraterna inte bara är det mest logiskt revolutionära partiet utan att det även är det enda revolutionära partiet i landet, att vid sidan av dem finns det inte bara grupper som är mindre beslutsamma i tillämpningen av revolutionära metoder, utan också icke-revolutionära partier. Med andra ord: att det socialdemokratiska partiet genom sitt revolutionära sätt att presentera problemen är helt isolerat *på den öppna*

¹ Från tidskriften *Nasje Slovo* (Vår mening), Paris, 17 oktober 1915 – L. T

² 3 (16) juni 1907 lät Stolypin upplösa den andra duman. – Ö. a.

politiska arenan, trots det 'allmänna missnöjet'. Denna första slutsats måste mycket noga betänkas.

Naturligtvis är partierna inte klasser. Mellan ett partis inställning och intressena hos det sociala skikt som det beror av, kan det finnas en viss brist på harmoni som senare kan förvandlas till en djup motsättning. Ett partis uppträdande kan förändras under inflytande från massornas stämningar. Detta är odiskutabelt. Desto större skäl för oss att i våra beräkningar sluta lita på mindre stabila och mindre trovärdiga element såsom ett partis slagord och taktik, och istället visa på mer stabila historiska faktorer: nationens sociala struktur, klasstyrkornas förhållande och utvecklingens tendenser.

Likväl undviker 'brevets' författare totalt dessa frågor. Vad betyder denna 'folkrevolution' i Ryssland 1915? Våra författare säger oss helt enkelt att den 'måste' göras av proletariatet och demokratin. Vi vet vad proletariatet är, men vad är 'demokratin'? Är det ett politiskt parti? Från vad som sagts ovan, är det uppenbarligen inte det. Är det massorna? Vilka massor? Uppenbarligen är det småindustri- och handelsbourgeoisin, intelligentsian och bönderna – det kan bara vara dessa man talar om.

I en serie artiklar som kallades 'Krigskrisen och de politiska framtidsutsikterna' har vi gett en allmän värdering av dessa sociala styrkors möjliga revolutionära betydelse. Vi baserade oss på den senaste revolutionens erfarenhet och undersökte de förändringar som de senaste tio åren fört med sig inom de styrkeförhållanden som rådde 1905: har dessa varit till förmån för demokratin (bourgeoisin) eller *emot* den? Detta är den centrala historiska frågan, då man bedömer revolutionens framtidsutsikter och proletariatets taktik. Har den borgerliga demokratin i Ryssland blivit starkare sedan 1905, eller har den sjunkit ännu djupare? Alla våra tidigare diskussioner kretsade kring frågan om den borgerliga revolutionens öde, och de som fortfarande inte kan ge ett svar på denna fråga trevar i mörkret. Vi besvarar den genom att säga att *en nationell borgerlig revolution är omöjlig i Ryssland därför att det inte finns någon genuint revolutionär borgerlig demokrati*. Tiden för nationella revolutioner är förbi – åtminstone för Europa – liksom tiden för nationella krig är förbi. Mellan de förra och de senare finns ett inre samband. Vi lever i en epok av imperialism, vilket inte bara är ett system av koloniala erövringar, utan även innebär en bestämd regim på hemmaplan. Den sätter inte den borgerliga nationen i opposition till den gamla regimen, utan sätter i stället proletariatet i opposition till den borgerliga nationen.

De småborgerliga hantverkarna och handlarna spelade en obetydlig roll redan i revolutionen 1905. Det är ingen tvekan om att denna klass' sociala betydelse blivit än mindre under de senaste tio åren. Kapitalismen i Ryssland behandlar sina mellanliggande klasser strängare och mer radikalt än vad den gör i länder med en äldre ekonomisk utveckling. Intelligentsian har onekligen vuxit i antal, och dess ekonomiska roll har också ökat. Men samtidigt har t.o.m. dess forna illusoriska 'oberoende' helt försvunnit. Intelligentsians sociala betydelse bestäms helt och hållet av dess funktioner i att organisera den kapitalistiska industrin och den borgerliga allmänna opinionen. Dess materiella samband med kapitalismen har fyllt den med imperialistiska tendenser. Som vi redan citerat, säger 'brevet': 't.o.m. en del av den radikala intelligentsian ... kräver en mobilisering av de sociala krafterna för landets försvar ...' Detta är en absolut osanning; inte en del, utan hela den radikala intelligentsian; i själva verket borde man säga inte endast hela den radikala sektionen, utan en avsevärd, om inte större delen, av den socialistiska intelligentsian. Vi kan knappast öka 'demokratins' led genom en skönmålning av intelligentsians karaktär.

Sålunda har den industriella och kommersiella bourgeoisin sjunkit ännu djupare medan intelligentsian har övergivit sin revolutionära inställning. Stadsdemokratin, som en revolutionär faktor, är inte ens värd ett omnämnande. Endast bönderna återstår, men såvitt vi

vet fäster varken Axelrod eller Martov några förhoppningar på dess självständiga roll. Har de kommit till slutsatsen att den ökade klassdifferentieringen bland bönderna under de senaste tio åren har ökat deras roll? Ett sådant antagande vore ett slag i ansiktet på alla teoretiska slutsatser och all historisk erfarenhet.

Men i så fall: vilken 'demokrati' avser brevet? Och vad betyder 'folkrevolution'? Parollen om en konstituerande församling förutsätter en revolutionär situation. Finns det någon? Ja, men denna uttrycks inte på minsta sätt i den borgerliga demokratins påstådda födelse, vilken sägs nu vara redo och förmögen att göra upp med tsarismen. Tvärtom: om det finns någonting som detta krig tydligt har visat är det frånvaron av en revolutionär demokrati i detta land.

Det 3 juni Rysslands försök att lösa de inre revolutionära problemen på imperialismens väg har resulterat i ett uppenbart fiasko. Detta betyder inte att de ansvariga och halvt ansvariga partierna i 3 juni-regimen kommer att slå in på revolutionens väg, men det betyder att det revolutionära problemet blottlagts av den militära katastrofen, vilket kommer att driva den härskande klassen ännu längre in på imperialismens väg, och fördubbla den revolutionära klassens betydelse i landet.

3 juni-blocket har skakats, slitits sönder av inre friktioner och konflikter. Detta betyder inte att oktobristerna och kadeterna beaktar det revolutionära maktproblemet och förbereder en stormning av byråkratins och den enade adelns positioner. Men det betyder att regeringens förmåga att motstå ett revolutionärt tryck utan tvekan har försvagats för en viss period.

Monarkin och byråkratin har misskrediterats, men detta betyder inte att de kommer att ge upp kampen utan strid. Dumans upplösning och de senaste förändringarna i ministeriet har visat den som behövde bevis, hur långt från fakta detta antagande är. Men den byråkratiska instabilitetens politik som kommer att utvecklas ännu längre kommer att bidra till proletariats revolutionära mobilisering av socialdemokraterna.

Städernas och byarnas lägre klasser kommer att bli mer och mer utmattade, lurade, besvikna och förargade. Detta betyder inte att den revolutionära demokratins självständiga styrka kommer att operera sida vid sida med proletariatet. För en sådan styrka finns det varken socialt material eller ledare; men det innebär onekligen att de lägre klassernas djupa missnöje kommer att stödja arbetarklassens revolutionära tryck. Ju mindre proletariatet väntar på den borgerliga demokratins uppkomst, ju mindre den anpassar sig till småbourgeoisins 'och böndernas passivitet och begränsningar, ju mer bestämd och oförsonlig dess kamp blir, desto uppenbarare blir dess beredvillighet att fortsätta 'till slutet', dvs. att erövra makten, desto större blir dess chanser att i det avgörande ögonblicket få med sig de icke-proletära massorna. Ingenting kommer naturligtvis att vinnas genom att bara föra fram paroller som 'konfiskation av jorden' etc. Detta gäller än mer armén, med vilken regeringen står eller faller. Arméns massor kommer endast att attraheras av den revolutionära klassen när de blir övertygade om att det inte bara är fråga om prat och demonstrationer, utan en kamp om makten och att de har chanser att vinna denna. Det finns ett objektivt revolutionärt problem i landet – den politiska maktens problem – som bjärt avslöjas av kriget och nederlagen. Det finns en tilltagande upplösning inom den härskande klassen. Det finns ett växande missnöje bland de urbana och rurala massorna. Men den enda revolutionära faktor som kan dra fördel av denna situation är proletariatet – nu än mer än 1905.

'Brevet' tycks, åtminstone i en fras, närma sig denna centrala punkt. Det säger att de socialdemokratiska arbetarna skall ställa sig 'i spetsen för denna nationella kamp för att störta 3 juni-monarkin'. Vad 'nationell' kamp innebär har vi redan visat. Men om 'ställa sig i spetsen' inte bara betyder att de avancerade arbetarna storsint skall spilla sitt blod utan att fråga varför, utan innebär att arbetarna måste ta det *politiska ledarskapet* i kampen, som

framför allt kommer att bli en proletär kamp, då står det klart att *segern i denna kamp måste överföra makten till den klass som har lett kampen, dvs. det socialdemokratiska proletariatet.*

Frågan gäller därför inte helt enkelt en 'revolutionär provisorisk regering' – en tom fras som den historiska processen måste ge något slags innehåll, utan en *revolutionär arbetarregering*, maktens erövring av det ryska proletariatet. Kraven på en nationell konstituerande församling, en republik, åttatimmarsdag, konfiskeringen av jord från godsägarna, tillsammans med kraven på ett omedelbart upphörande av kriget, nationens självbestämmanderätt, och Europas Förenta Stater kommer att spela en oerhört viktig roll i socialdemokraternas agitatoriska funktion.

Men revolutionen är först och främst en fråga om makten – inte om statsformen (konstituerande församling, republik, förenta stater) utan om regeringens sociala innehåll.

Kraven på en konstituerande församling och konfiskeringen av jord förlorar under nuvarande förhållanden all direkt revolutionär betydelse utan proletariatets beredvillighet att kämpa för maktens erövring; ty om proletariatet inte sliter makten ur monarkins händer kommer ingen att kunna göra det.

Den revolutionära processens tempo är en särskild fråga. Den beror på ett antal militära, politiska, nationella och internationella faktorer. Dessa faktorer kan försena eller påskynda utvecklingen, underlätta den revolutionära segern eller leda till ett nytt nederlag. Men vilka förhållandena än må vara måste proletariatet klart se sin väg och medvetet slå in på den. Framför allt måste det vara befriat från illusioner. Och den värsta illusionen i dess historia har varit dess tillit till andra.